

An aerial photograph of a river meandering through a dense, vibrant green forest. The river is dark and reflects the surrounding foliage. The forest is composed of various types of trees, with some bare trees visible in the distance. The overall scene is a lush, natural landscape.

ZIELONY

PRZEWODNIK NATURY
GÓRNEGO ŚLĄSKA

I KOLOROWY

GRÜN

EIN NATUR-GUIDE
FÜR OBERSCHLESIE

UND BUNT

SPIS TREŚCI

Łęczczok	05
Lenczok	07
Meandry Rudy	08
Mäander der Raude	09
Szwajcaria Rachowicka	11
Rachowitzer Schweiz	12
Góra św. Wawrzyńca	13
Laurentiusberg	14
Jezioro Paprocańskie	15
Paprotzaner See	16
Las Segiecki	18
Segethwald	19
Park w Reptach i dolina rzeki Dramy	21
Park in Repten und Dramatal	22
Lasy koło Dąbrówki	24
Wälder bei Dombrowka	25
Rezerwat rododendronów w Kochcicach	27
Naturschutzgebiet Rhododendren in Kochtschütz	28
Rezerwat Przyrody Bażany	29
Naturschutzgebiet Basan	30
Rezerwat Przyrody Srebrne Źródła	31
Naturschutzgebiet „Silberquellen”	32
Staw Nowokuźnicki	33
Neuhammer Teich	34
Jezioro Otmuchowskie	35
Ottmachauer Stausee	36
Rejviz	37
Reihwiesen	38
Góra Gipsowa	39
Kalkberg bei Katscher	40
Góra św. Anny	41
St. Annaberg	43

WSTĘP

Zielony i kolorowy – to bynajmniej nie pierwsze skojarzenia, jakie nam się nasuwa, gdy myślimy o Górnym Śląsku. Gdy ludzie myślą o tym regionie, pojawiają się zapisane na stałe w ich świadomości obrazy dymiących kominów, szarych familoków i kopalni. Już ponad sto lat temu przyrodnicy wiedzieli, że Górny Śląsk może poszczycić się przepięknymi krajobrazami i różnorodną przyrodą. Na przełomie XIX i XX wieku coraz więcej ludzi o różnym pochodzeniu zaczęło angażować się i stawiało sobie za cel ochronę przyrody przed jej dewastacją oraz zachowanie tym samym naturalnej różnorodności Górnego Śląska. Starania tych ludzi przynosiły owoce często dopiero po długich latach, gdy tworzono rezerваты przyrody, które częstokroć zachowały się do dnia dzisiejszego. W ten sposób przyrodnicy budowali podwaliny pod ochronę przyrody na tym terenie. Niniejszy przewodnik zawiera wybór różnych rezerwatów przyrody i krajobrazów naturalnych na Górnym Śląsku. Niektóre zachowały się do dnia dzisiejszego tylko dzięki zaangażowaniu miłośników przyrody. Przedkładana publikacja umożliwia odkrywanie bogatej przyrody Górnego Śląska na nowo i lepsze poznanie małej ojczyzny, zwanej Hejmatem.

LUCJAN DZUMLA
Dyrektor DWPN

GELEITWORT

Grün und Bunt – das sind vielleicht nicht die ersten Wörter, die man mit Oberschlesien verbindet. Fest sind in den Köpfen der Menschen die Bilder von rauchenden Schornsteinen, grauen Arbeitersiedlungen und Bergwerken eingebrannt, wenn sie an diese Region denken. Doch dass Oberschlesien auch eine landschaftlich sehr schöne und abwechslungsreiche Natur hat, war Naturfreunden bereits vor über hundert Jahren bewusst. Um die Wende des 20. Jahrhunderts engagierten sich immer mehr Menschen unterschiedlicher Herkunft, die sich zum Ziel setzten, die Natur vor der Zerstörung zu schützen, und so die natürliche Vielfalt Oberschlesiens zu bewahren. Die Bemühungen dieser Menschen fruchteten oft erst nach langen Jahren in der Schaffung von Naturschutzgebieten, welche oftmals bis heute bestehen. So schufen sie die Grundlage für den Naturschutz in Oberschlesien.

Dieser Reiseführer umfasst eine Auswahl verschiedener Naturlandschaften aus Oberschlesien, von denen einige nur durch das Engagement der Naturschützer erhalten sind. So bietet diese Publikation die Möglichkeit, die vielfältige Natur Oberschlesiens auf neue Weise zu entdecken, und so die Heimat besser kennenlernen.

STEFAN MEHRENS
Ifa-Kulturmanager

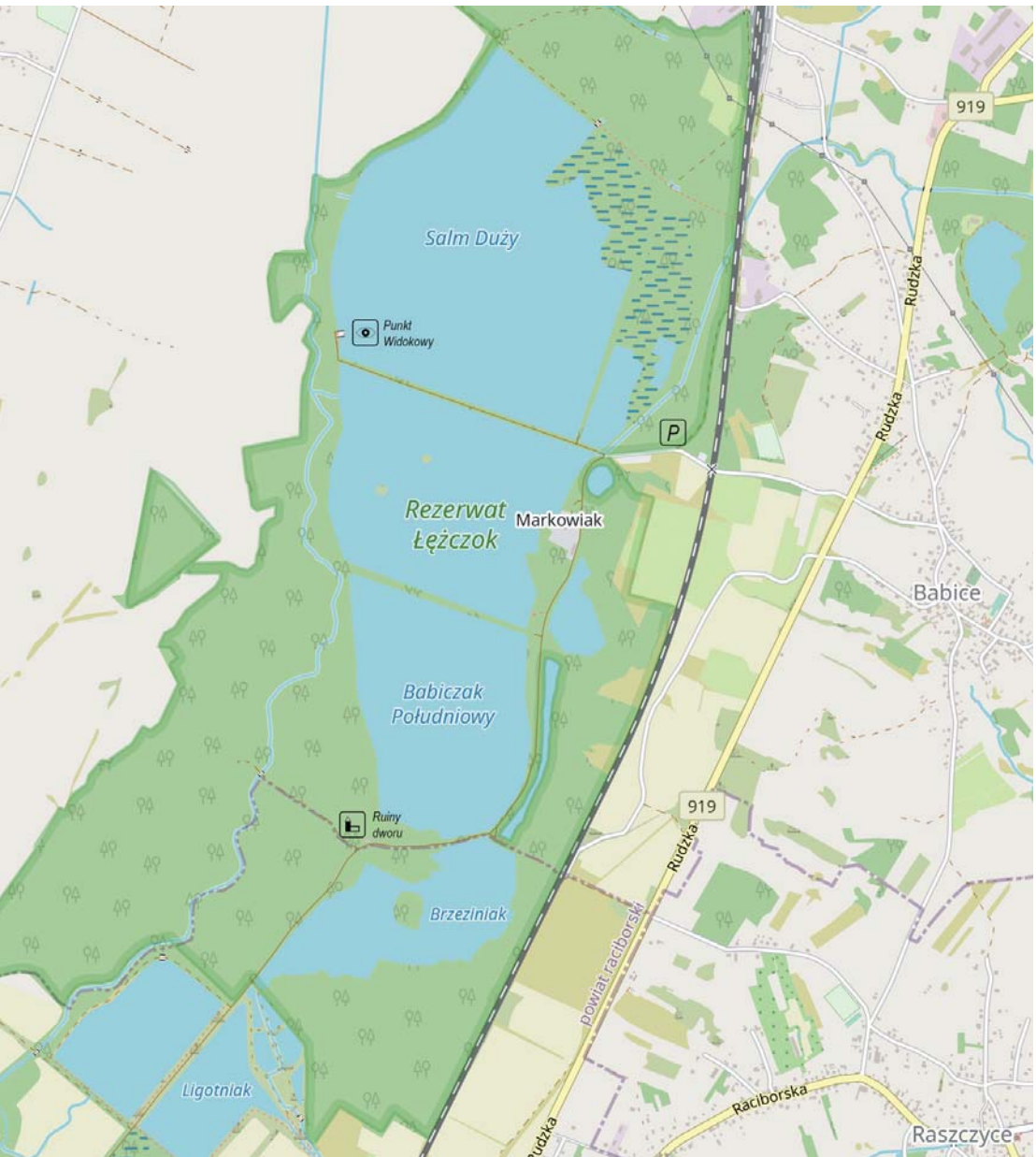
Jadąc z Rud do Raciborza, w miejscowości Babice, wystarczy skręcić w wąską boczną drogę, by po zaledwie kilkuset metrach znaleźć się we wspianej, zielonej enklawie... ukształtowanej ręką człowieka! Po pozostawieniu samochodu na niewielkim parkingu (postój i wstęp bezpłatne) wejdziemy na teren Rezerwatu „Łęczczok”. Oficjalnie powstał on w 1957 roku, ale jego historia sięga kilku wieków wstecz i wiąże się z działalnością rudzkich cystersów –

mnichów, którzy słynęli z nowoczesnych i skutecznych rozwiązań hydrograficznych. Tutaj, na terenie łęgowym (stąd nazwa), a więc podmokłym obszarze leśnym, zakonnicy założyli aż osiem stawów o łącznej powierzchni 245 ha, w których hodowali ryby. Dziś akweny te są siedliskiem wielu

i Już na początku XX w. przyrodnicy angażowali się w ochronę tych obszarów organizując liczne wycieczki, odczyty i negocjując z ówczesnym właścicielem „Łęczczoka”, księciem raciborskim. Na ich skutek książę zadeklarował się do ich ochrony.

zwierząt wodnych, a otaczające je gęste lasy stały się domem dla ogromnej, szacowanej na blisko 250, liczby gatunków ptaków, zwłaszcza tych wodno-błotnych. Wiele z nich odpoczywa tu w trakcie przelotu do ciepłych krajów na zimę i powrotu na lato do północnej części Europy. W rezerwacie nie brakuje też ssaków, których można naliczyć aż 50 gatunków. Sporo z tych zwierząt a także roślin znajduje się pod ochroną a wiele z nich widnieje na liście gatunków zagrożonych. Na groblach pomiędzy stawami wytyczono szlaki pieszo-rowerowe pozwalające na relaks oraz odkrywanie piękna natury. Wyjątkowo usatysfakcjonowani będą miłośnicy długich obserwacji ptaków. Atrakcją dla turystów z pewnością stanowią też punkty widokowe oraz dworek myśliwski z końca XVIII wieku – budynek niestety stoi dziś opuszczony i zniszczony.

Zwischen Groß Rauden und Ratibor biegen wir in Babitz (nach 1936 Jungbirken) einen schmalen Weg ab und schon gelangen wir nach einigen hundert Metern zu einer wunderschönen grünen Enklave, von denen einige Teile durch Menschenhand entstanden sind. Wir stellen unser Fahrzeug auf einem kleinen Parkplatz (Parkplatz und Eintritt gebührenfrei) ab und begeben uns zum Naturschutzgebiet „Lenczok“ (poln. „Łęczczok“). Das Naturschutzgebiet entstand offiziell 1957, aber seine Vorgeschichte geht einige Jahrhunderte zurück und ist mit der Tätigkeit der Zisterzienser aus Groß Rauden eng verbunden. Die Mönche waren für ihre erfolgreich betriebenen Zuchtteiche bekannt. Die Ordensleute legten hier, in einem Auwald (slawisch „łęg“ und daher auch der Name), also auf einem Feuchtgebiet, genauer gesagt, in einem Bruchwald, acht Teiche mit der Gesamtfläche 245 ha an, in denen Fischzucht betrieben wurde. Heute bilden die Teiche einen Lebensraum für zahlreiche Wassertiere und die umliegenden dichten Wälder sind ein Zuhause für eine riesige auf fast 250 Arten geschätzte Vogelwelt, in der Wasser- und Sumpfvögel überwiegen. Viele Vögel rasten hier vor ihrem Weiterflug nach Süden, wo sie überwintern und während der Rückkehr in den Norden Europas vor dem Sommer. In dem Naturschutzgebiet fehlt es nicht an Säugetieren, die mit 50 Spezies vertreten sind. Zahlreiche Tier- und Pflanzenarten sind geschützt und werden auf der Roten Liste der bedrohten Arten geführt. Auf den Dämmen wurden zwischen den Teichen Wander- und Fahrradwege erbaut, welche die Entdeckung der Schönheit der Natur und Erholung ermöglichen. Leidenschaftliche Beobachter der Vogelwelt werden begeistert sein. Die Besucher finden hier attraktive Aussichtspunkte und das verwahrloste Jagdschloss aus dem ausgehenden 18. Jahrhundert.

i Bereits seit Beginn des 20. Jahrhunderts setzten sich Naturschützer für den Schutz des Gebietes ein. So gab es zahlreiche Ausflüge, Vorträge und auch Verhandlungen mit dem damaligen Besitzer des Lenczok, dem Herzog von Ratibor. Dies führte aber nur zu freiwilligen Verpflichtungen des Herzogs.

W Baranowicach, południowej części Żor, swój początek bierze Ruda, jedna z bardziej malowniczych rzek na Górnym Śląsku. Nazwę zawdzięcza kolorowi wywołanemu przez rudy darniowe, z których w minionych wiekach pozyskiwano żelazo. Nim ciek po 55 km wpadnie do Odry, w okolicach miejscowości Rudy, słynącej z pocysterskiego zespołu klasztornego, zatacza wyjątkowo piękne meandry wśród bujnej zieleni. Najpiękniejszy odcinek, na którym wstążka wody wiję się wśród zarośli, znajdziemy na terenie rozległego parku „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”, który zajmuje

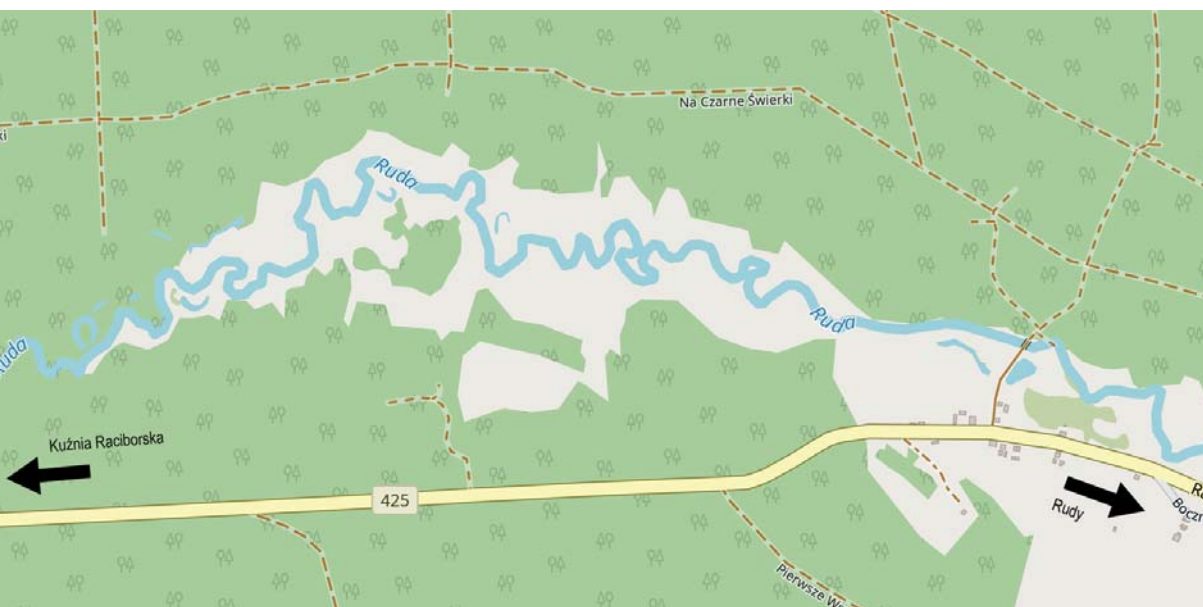

powierzchnię blisko 50 tys. ha. Nieuregulowany nurt jest gratką dla miłośników spływów kajakowych – są one organizowane w Stodołach (dzielnica Rybnika) nad Zalewem Rybnickim, który zresztą został utworzony na tej rzece, a kończą się w Kuźni Raciborskiej. W parku wytyczono wiele ścieżek spacerowo-rowerowych, które mają niezwykle walor edukacyjny. W zdobywaniu wiadomości przyrodniczych pomagają liczne tablice informacyjne, a podziwianie zielonych pejzaży i kontakt z naturą umożliwiają ławki, a nawet platformy widokowe. Wiele osób z pewnością zainteresuje ukryta w gęstym lesie drewniana kaplica „Magdalenka”, do której dojechać

man kann eine der schönsten Radrouten entlang des Klosters. Es ist eine unverwundbare hölzerne Konstruktion mit einem Dach, das seinen Ursprung im 18. und 19. Jahrhundert hat. Berühmt ist das Kloster für sein wunderbares Überleben während eines großen Brandes, der die Wälder in der Gegend im Jahr 1992 zerstörte. Ermüdet vom Kajakfahren, Wandern oder Radfahren, können wir auf der Bank oder in der Kantine sitzen, die im alten Kloster steht. Es lohnt sich, bei der Gelegenheit einen Blick auf dieses architektonische Juwel zu werfen, das Zeugniss der Zisterzienser in der Gegend und ihrer kulturellen und wirtschaftlichen Tätigkeit ist.

DE MÄANDER DER RAUDE

In Baranowitz, Südteil von Sohrau, entspringt die Raude, einer der schönsten Flüsse Oberschlesiens. Der Flussname geht auf die Wasserfarbe zurück, die durch Raseneisensteine entsteht. Das Raseneisenerz, aus dem einst Eisen gewonnen wurde, hieß auf slawisch ‚ruda‘. Bevor der Fluss nach 55 km in die Oder mündet, verläuft er in Mäandern inmitten der wuchernden Grünflächen in der Gegend von Groß Rauden, wo sich berühmte Klostergebäude der

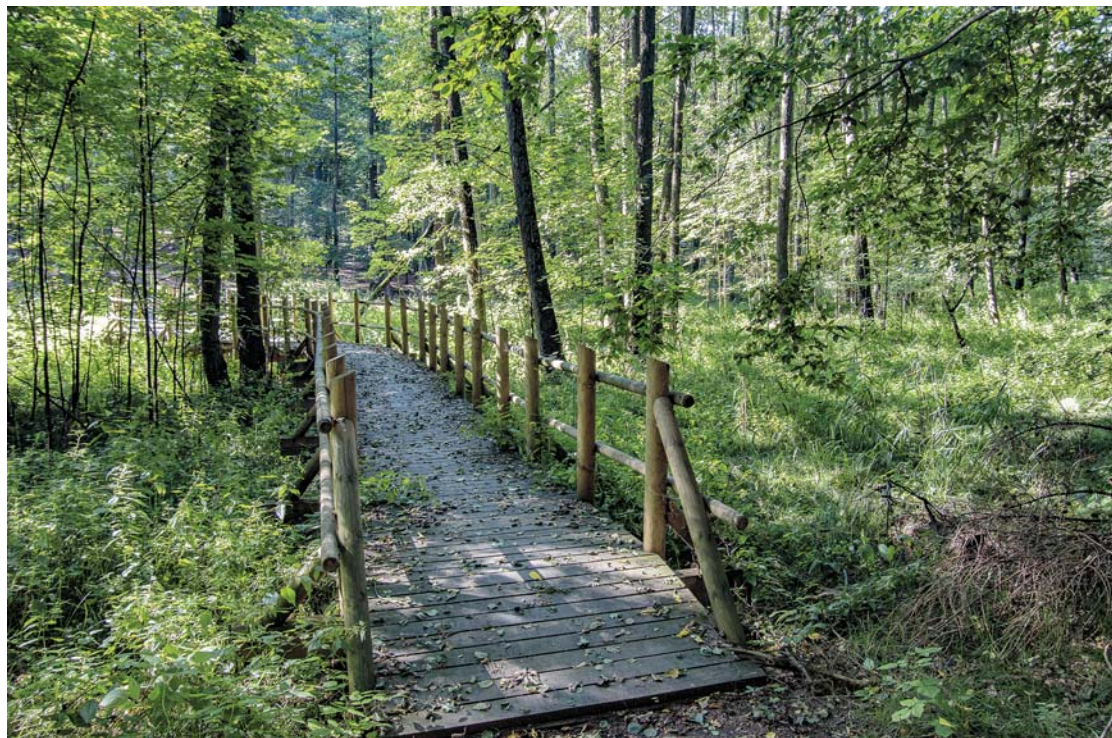

Zisterzienser befinden. Die schönste Strecke des Mäanderbogens, der sich durch Dickicht schlängelt, finden wir im ausgedehnten Park „Zisterzienser Landschaftskompositionen in Groß Rauden“, der 50.000 ha groß ist. Der Flussstrom, der von der Gewässerregulierung nicht betroffen wurde, ist ein wahres Erlebnis für leidenschaftliche Kajakfahrer. Die Paddeltouren werden in Stodoll (Stadtteil von Rybnik) auf dem Rybniker Stausee organisiert, der

nebenbei bemerkt durch Stauung des Flusses entstanden ist, und führen bis nach Ratiborhammer. Durch den Park führen zahlreiche Fahrrad- und Wanderwege, die einen außergewöhnlichen Bildungscharakter haben. Zahlreiche Natur-Lehrtafeln vermitteln wertvolle Kenntnisse und eine Vielzahl von Bänken und Aussichtspunkte laden zur Bewunderung der Natur ein, sodass man mit der Natur in Berührung kommt. Im dichten Wald liegt eine Waldkirche, die der Maria Magdalena gewidmet ist, und für viele Besucher interessant sein sollte. Zu der Waldkirche kommt man über einen sehr gut ausgebauten Fahrradweg, der am Kloster beginnt. Die „Magdalenka“ ist ein einmaliges Tragwerk aus Holz mit Dach, dessen Ursprung im 18. und 19. Jahrhundert zu suchen ist. Die Waldkirche wurde durch die wunderbare Rettung während des 1992 in den Wäldern um Groß Rauden herrschenden Waldbrandes berühmt. Müde Kajakfahrer, Wanderer oder Radfahrer finden hier Einkehrmöglichkeit auf einer Bank oder im Kloster-Restaurant. Es lohnt sich dabei dieses Juwel der Architektur näher anzusehen, die von der jahrhundertelangen Präsenz der Zisterzienser in der Region und von deren kulturellen Wirkungsgeschichte und wirtschaftlichen Leistungskraft zeugt.

Szwajcaria to gwarancja pięknych krajobrazów. Jeśli więc coś nawiązuje swoją nazwą do tego alpejskiego kraju, to naprawdę musi być malownicze miejsce. I rzeczywiście lasy wokół miejscowości Rachowice w powiecie gliwickim, zwłaszcza w okolicach potoku Sierakowickiego, mają w sobie coś niezwykłego, przyciągając coraz większe grono miłośników pieszych wędrówek. Porastają je m.in. dęby (niektóre mają nawet po 150 lat), buki, jawory, świerki, sosny czy modrzewie a pejzaż tworzą mokradła, jary, wąwozy i bagna, pomiędzy

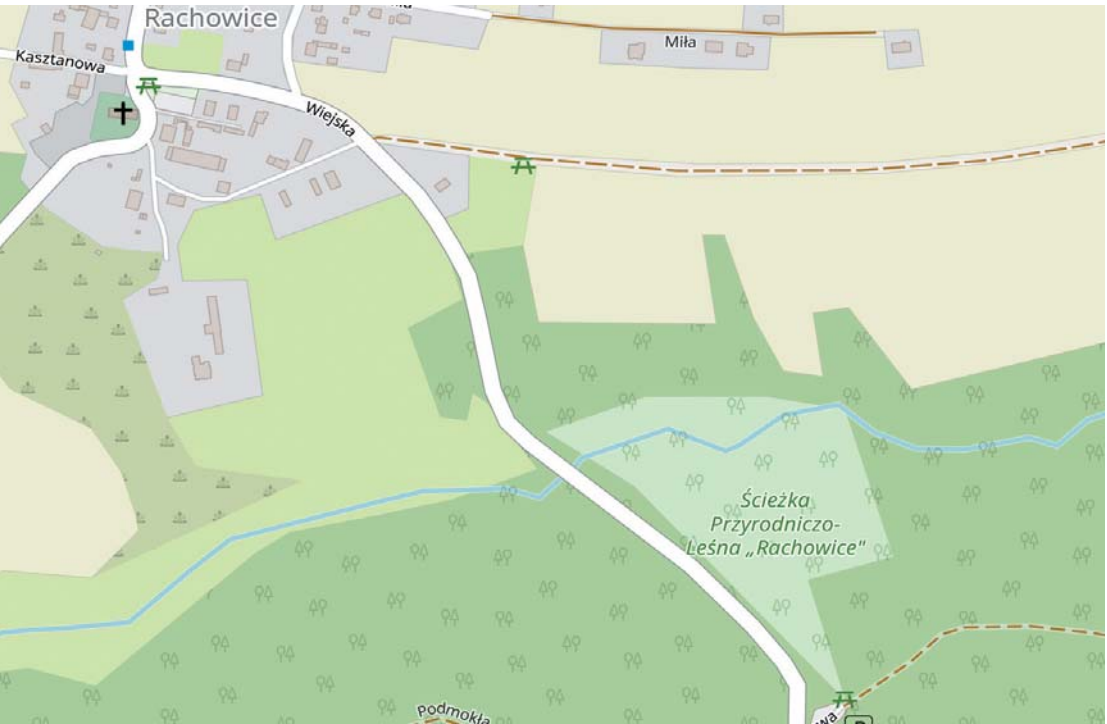

którymi biegnie „Ścieżka Przyrodniczo-Leśna Rachowice” - dydaktyczny szlak o walorach rekreacyjno-edukacyjnych. Jej fragmenty prowadzą po drewnianych pomostach, stanowiących dodatkową atrakcją. Odpoczynek w czasie wycieczki po tym niezwykłym uroczysku umożliwia dobra infrastruktura w postaci ławek i wiat. Największą niespodzianką, która czeka na turystów są dwa zrosnięte buki – wyrastają z dwóch korzeni, mają dwa pnie a później przytulają się do siebie tak, że tworzą jedną całość.

i Już w latach dwudziestych XX w. wśród przyrodników i lokalnych miłośników mowa była o Szwajcarii Rachowickiej jako o wyjątkowym obszarze leśnym w skali Górnego Śląska.

RACHOWITZER SCHWEIZ

Die Schweiz steht für schöne Landschaften. Wenn schon der Name an das Alpenland anknüpft, dann handelt es sich sicher um einen malerischen Ort. Fürwahr haben die das Dorf Rachowitz im Landkreis Gleiwitz umgebenden Wälder und gerade die Umgebung nahe dem Schierakowitzer Fluss (poln. Potok Sierakowicki) etwas Besonderes an sich. Immer mehr Wanderer ziehen durch die Rachowitzer Schweiz. In dem Waldgebiet gibt es unter anderem

Eichen (bis 150 Jahre alt), Buchen, Berg-Ahorne, Fichten, Kiefern und Lärchen und die Landschaft ist von Sumpfgebieten, tiefen Schluchten und Hohlwegen durchsetzt. Durch das Gebiet führt der „Waldlehrpfad Rachowitz“, der entspannt und lehrt. Streckenweise führt der Pfad über Holzbrücken, was die Wanderung noch attraktiver macht. Während der Wanderung durch die einmalige Einöde kann man auf Bänken und in Schutzhäusern rasten. Die größte Überraschung für Touristen sind zwei miteinander verwachsene Buchen, die aus zwei Wurzeln entspringen, und sich so umarmen, dass sie zu einem Baum geworden sind.

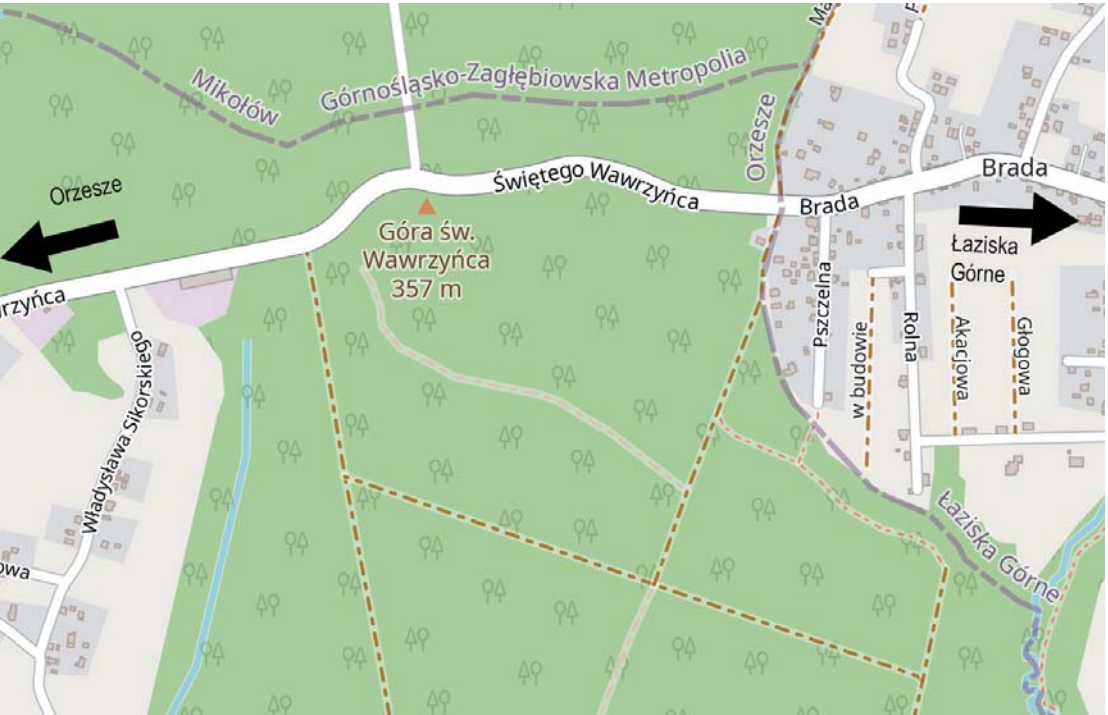
i Bereits in den 1920er Jahren wurde die Rachowitzer Schweiz als besonderes Waldgebiet in Oberschlesien von Naturschützern und Heimatfreunden erwähnt.

W Orzeszu, tuż przy granicy z Łaziskami Górnymi wyrasta niewielkie wzniesienie nazywane Górą św. Wawrzyńca. Ma ono zaledwie 357 m n.p.m., ale jest atrakcyjnym terenem rekreacyjnym, przez który przechodzą dwa szlaki turystyczne o wartości historycznej. Pierwszy to Szlak Obrońców Polskiej Granicy (Zabrze – Tychy), a drugi to Szlak Historii Górnictwa Górnośląskiego (Katowice-Rybnik). Na Górze św. Wawrzyńca utworzono Krajobrazowy Park Miejski, skąd w pogodny dzień można wypatrzeć majaczące na horyzoncie Beskidy. Ze wzniesienia wypływa źródło rzeki Bierawka, długi na 55 km prawy dopływ Odry.

i Przyrodnicy rozważali już w 1917 r. możliwość objęcia części tego obszaru ochroną. Również polscy miłośnicy przyrody odnotowali, że góra ta jest: „Piękna krajobrazowo, choć przecięta drogą, panuje nad przełęczą orzeską; na jej szczycie stoi stary, drewniany kościół. Wzgórze to godne zwiedzenia.” Kościół istnieje do dziś.

In Orzesche (poln. Orzesze) erhebt sich dicht an der Grenze zu Ober Lazisk ein Hügel, der Laurentiusberg genannt wird. Der Hügel ist nur 357 m ü.d.M. hoch, aber er ist ein hervorragendes Erholungsgebiet, über das zwei historische Wanderwege führen. Der erste Wanderweg heißt „Weg der Verteidiger der polnischen Grenze“ (Hindenburg – Tichau) und der zweite Wanderweg heißt

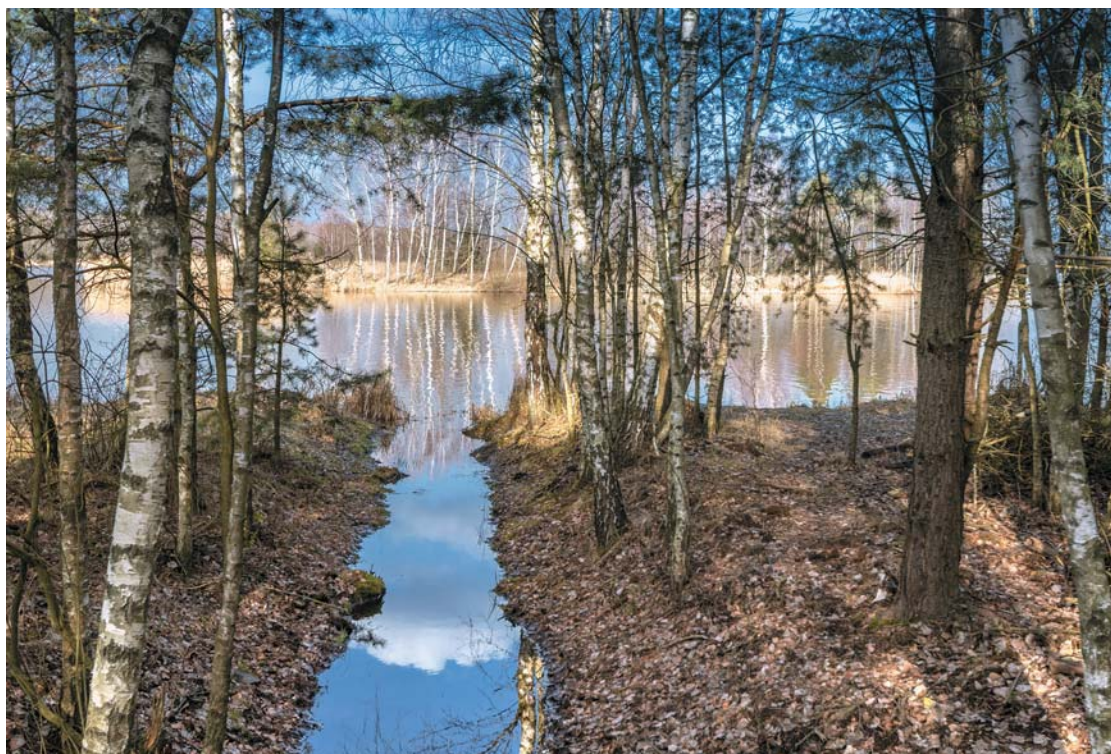

„Weg der Geschichte des Bergbaus in Oberschlesien“ (Kattowitz-Rybnik). Auf dem Laurentiusberg wurde ein Städtischer Landschaftspark errichtet, von dem man an hellen Tagen die weit entfernten schlesischen Beskiden erblicken kann. Aus dem Hügel entspringt die Quelle des Flusses Birawka (1936-1945 Bierau, poln. Bierawka), der 55 km lang und ein rechter Nebenfluss der Oder ist.

i Naturschützer überlegten bereits 1917, Teile des Gebietes als Naturschutzgebiet einzurichten. Auch polnische Naturschützer merkten an, der Berg sei: „Landschaftlich schön, obwohl er von einer Straße durchtrennt wird, herrscht er über den Orzescher Pass; auf seiner Spitze befindet sich eine alte hölzerne Kirche. Der Hügel ist sehenswert.“ Diese Kirche gibt es noch heute.

JEZIORO PAPROCAŃSKIE

W drugiej połowie XIX wieku na potrzeby nie istniejącej już dziś Huty Paprockiej w majoracie pszczyńskim powstał sztuczny zbiornik zwany Jeziorem Paprocańskim (dziś w Paprocanach, dzielnicy na południowych

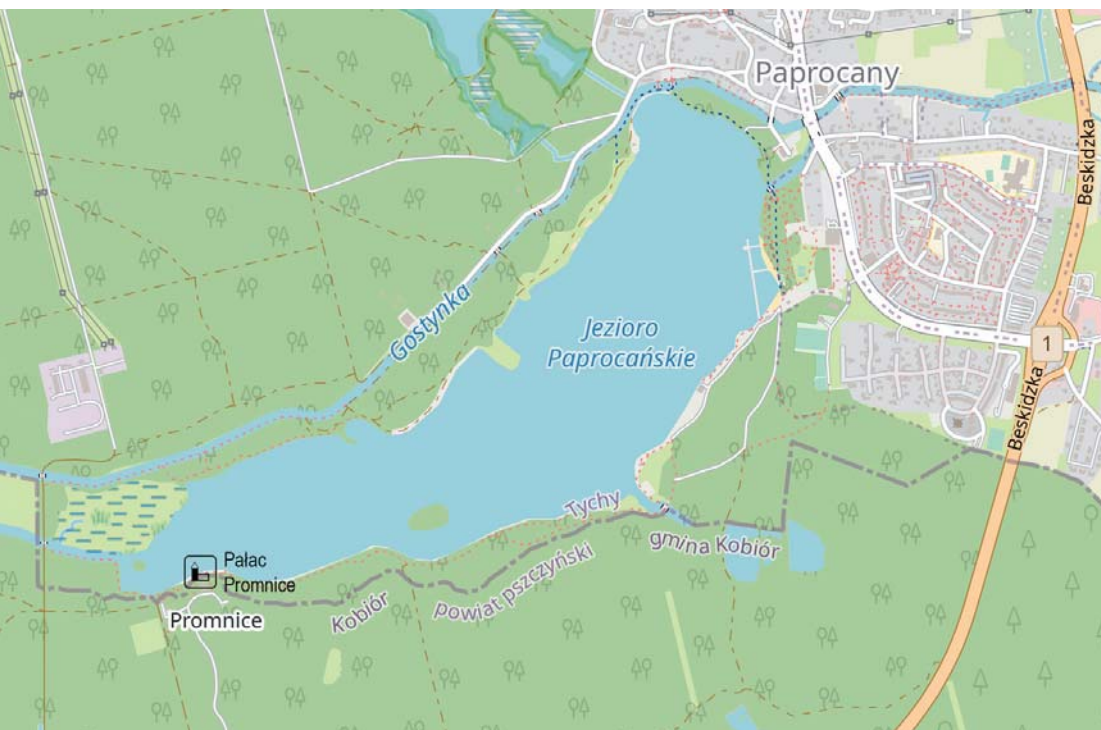
obrzeżach miasta Tychy i na granicy gminy Kobiór). Jego powierzchnia wynosi 132 ha, a zasila je rzeka Stara Gostynka i niewielkie, spływające z południa leśne cieki. Wybrzeże porasta gęsty las, który należy do tzw. leśnego pasa ochronnego Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego oraz prądawnej Puszczy Pszczyńskiej. Cechuje go bogata szata roślinna. Dookoła poprowadzono ścieżkę rowerowo-spacerową, a zbiornik – dzięki zorganizowanemu ośrodkowi MOSIR – oferuje możliwość wypoczynku dla mieszkańców okolicznych miast. Wody jeziora są bogate w wiele

i Polski przyrodnik Andrzej Czudek (1901-1968) w 1929 r. pisał o tym jeziorze: „Wzdłuż granicy południowo-wschodniej są jeziora i stawy z odpowiednią roślinnością wodną i przybrzeżną, a w jeziorze Paprocańskim, którego okolica jest wyjątkowo piękna, rośnie orzech wodny.”

gatunków ryb, a także skorupiaki, które przyczyniają się do oczyszczania wody z metali ciężkich. Jeśli zaś mowa o czystości wody, to Paprocany mogą pochwalić się I klasą! W zaroślach i lasach spotkać można różnorodne ptaki, w tym rzadką czapłę siwą, mewę śmieszkę, łabędzia niemego i wiele innych. Taflę jeziora miejscami pokrywa chroniona roślinność wodna, jak grzebień biały (popularnie zwany nenufarem lub lilią wodną), salwinia pływająca a także kotewka orzech wodny. Na północnym brzegu jeziora rosną dwie lipy – tzw. Lipy na Paprocanach, które są pomnikami przyrody. Miłośnicy zabytków będą natomiast zachwyceni odwiedzając pałacyk myśliwskich Hochbergów z XIX wieku, w którym dziś mieści się hotel oraz kawiarnia z restauracją.

DE PAPROTZANER SEE

In der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts wurde für die nicht mehr bestehende Paprotzaner Eisenhütte in der Freien Standesherrschaft Pless ein See angelegt. Der Paprotzaner See befindet sich beim Dorf Paprotzan, das heute ein Stadtteil von Tichau ist und in der Gemeinde Kobiör liegt. Die Seefläche beträgt 132 ha. Die Zuflüsse sind Stara Gostynka und kleine aus dem Süden strömenden Waldflüsse. Am Ufer wächst ein dichter Wald, der dem sogenannten Waldschutzgürtel des Oberschlesischen Industriereviers und der uralten Plesser Heide gehört. Die Pflanzendecke zeichnet sich durch besondere

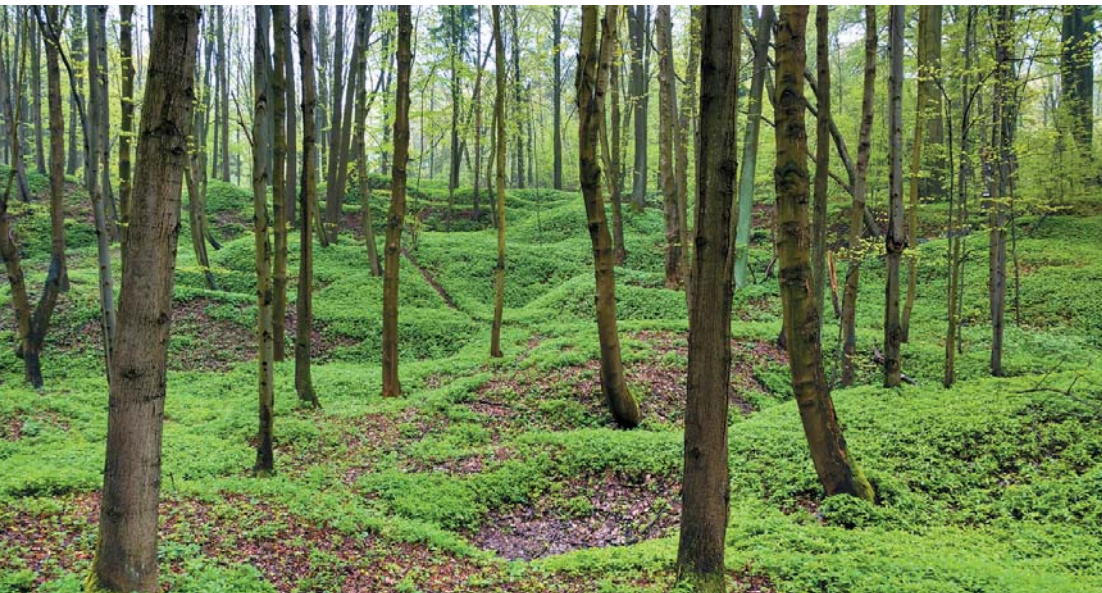
Artenvielfalt aus. Um den See herum führt ein Fahrrad- und Wanderweg und der See selbst dient als Naherholungsgebiet, weil die Kommune dort ein Freizeitzentrum errichtet hat. Im See kommen zahlreiche Fischarten und Krebstiere vor, die das Wasser von Schwermetallen befreien. Der Paprotzener See zählt zu der Gewässergüte 1! Im Dickicht und im Wald trifft man auf zahlreiche Vogelarten wie Graureiher,

Lachmöwen, Höckerschwan und viele andere. Auf der Wasseroberfläche wachsen stellenweise geschützte Wasserpflanzen wie Weiße Seerosen (im Volksmund Wasserlilie genannt), Gemeiner Schwimmfarn aber auch Wassernüsse. Im nördlichen Uferbereich wachsen zwei Linden. Diese sogenannten Paprotzener Linden wurden zu Naturdenkmälern erklärt. Liebhaber von Denkmälern werden von einem Besuch im Jagdschloss der Familie Hochberg, das im 19. Jahrhundert erbaut wurde, entzückt sein. Heute beherbergt es ein Hotel und einen Gaststättenbetrieb.

i Der polnische Naturschützer Andrzej Czudek (1901-1968) schrieb 1929 über den See: „Entlang der südöstlichen Grenze sind Seen und Teiche mit entsprechenden Wasser und Uferpflanzen, und im Paprotzener See, dessen Umgebung außergewöhnlich schön ist, wächst die Wassernuss.“

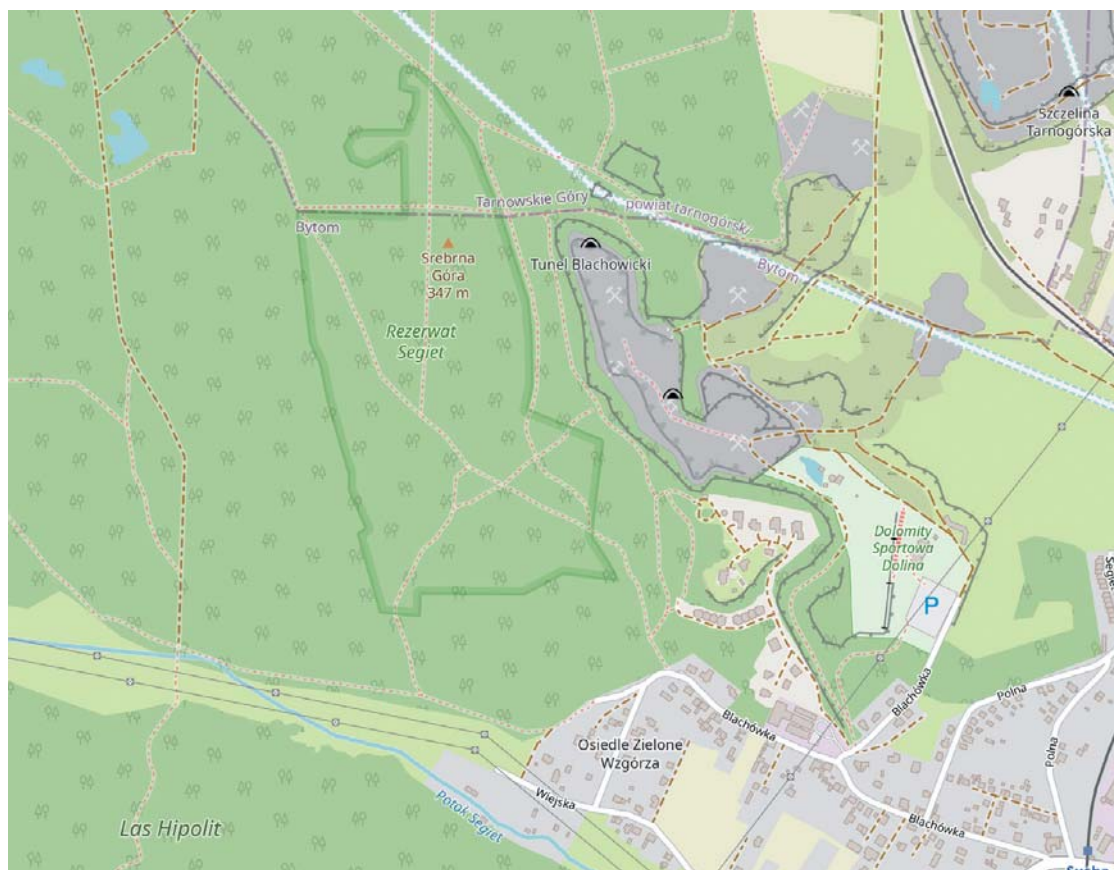
Choć konurbacja górnośląska kojarzy się przede wszystkim z przemysłem ciężkim, to jednak między dwoma dużymi miastami o bogatej przeszłości górniczej – Tarnowskimi Górami i Bytomiem – ulokował się częściowy rezerwat przyrody Las Segiecki. Zajmuje on górne partie wzniesienia Srebrnej Góry (347 m n.p.m.) w Garbie Tarnogórskim. Jego walory przyrodnicze zostały docenione już na początku XX wieku, czemu patronował ówczesny właściciel tych ziem hrabia Henckel von Donnersmarck. Co ciekawe, teren rezerwatu to

dawne wyrobisko górnicze (wydobywano tu m.in. srebro, a później cynk), które porasta gęsty las bukowy z okazami sięgającymi niemal 40 m. Blisko 150-letnie drzewa robią niezwykle wrażenie i sprawiają, że przy odrobinie wyobraźni możemy się przenieść do jakiejś baśni lub leśnej opowieści. Las ma też domieszkę świerka, jaworu i jodły. Interesujące są także skupiska roślin storczykowatych. Od 2017 roku, Segiet figuruje na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO jako jeden z elementów wpisu "Kopalnie ołowiu, srebra i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach", który jest 15 polską pozycją w tym zestawieniu. Walory przyrodnicze rezerwatu można poznawać korzystając z blisko czterokilometrowej dydaktycznej ścieżki spacerowo-rowerowej, którą poprowadzono m.in. nad leśnymi stawami oraz doliną potoku. Warto wejść na punkt widokowy, z którego widać kamieniołom „Blachówka”, a także przystanąć na jednym z kilku stanowisk, w których postawiono tablice informacyjne.

DE SEGETHWALD

Den Ballungsraum Oberschlesien verbindet man zwar meistens mit dem Industrierevier, jedoch befindet sich zwischen zwei großen Städten mit langer Bergbaugeschichte – Tarnowitz und Beuthen – das Teilschutzgebiet „Segethwald“. Es dehnt sich im oberen Teil des Silberberges (347 m ü.d.M.) im Tarnowitzer Plateau aus. Schon am Anfang des 20. Jahrhunderts war die

Naturvielfalt des Gebietes bekannt, das dem Grafen Henckel-Siemianowicz gehörte. Bemerkenswert ist die Tatsache, dass das Naturschutzgebiet auf dem ehemaligen Bergbaubereich liegt. Hier wurden unter anderem Silber und später Zink gefördert und heute wächst ein dichter Buchenwald, in dem Bäume vorkommen, die bis zu 40 m hoch sind. Der 150 Jahre alte Baumbestand macht einen außergewöhnlichen Eindruck und mit etwas Vorstellungsvermögen können wir uns wie in eine Märchenwelt oder sagenhafte Umgebung versetzt fühlen. In den Waldungen kommen einzelne Fichten, Berg-Ahorn und Tannen vor. Aufmerksamkeit verdienen auch Standorte der Orchideengewächse. Seit 2017 wird der Segethwald auf der UNESCO-Weltkulturerbeliste geführt, da er

zum Ensemble "Blei-Silber-Zink-Mine von Tarnowskie Góry und ihr unterirdisches Wassermanagementsystem" gehört. Das Silberbergwerk ist der 15. Eintrag auf der Weltkulturerbeliste in Polen. Die Natur kann man auf einem fast vier Kilometer langen Wander- und Fahrrad-Lehrpfad näher kennenlernen, der unter anderem über Waldteiche und über das Flusstal führt. Es lohnt sich, den Aussichtspunkt zu besteigen, von dem man den Steinbruch „Blachówka“ (dt. Blechowska) sehen kann. Man kann auch an einer von mehreren Stellen anhalten, an denen Informationstafeln aufgestellt wurden.

*Gern weil ich in deinen Hallen,
alter trauter Segethwald!
War'st und bleib'st du doch vor
allem mir der liebste Aufenthalt!
Grün sind wieder deine Buchen,
frisch sproutzt deiner Tannen Reis
froh ich eile aufzusuchen
Maiglöckchen, des Maien Preis.*

*Goldig strahlt durchs Laub die
Sonne, zaubert Gold auf jeden
Baum!*

*Maienluft und Maienwonne, ihr
entrückt mich Zeit und Raum!
Segethwald du stille Höhe, meiner
Heimat schönster Ort!*

*Führ mich aus dem Erdenwehe
nach der ew'gen Heimat fort!*

*Dieses Gedicht über den
Segethwald stammt von Karl
Mainka (1874-1943).*

PARK W REPTACH I DOLINA RZEKI DRAMY

Miasto Tarnowskie Góry otoczone jest pięknymi zielonymi terenami, zachęcającymi do wypoczynku na łonie natury. Jednym z takich miejsc, które leży na terenie dzielnicy Repty Śląskie i gminy Zbrostawice jest zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Park w Reptach i dolina rzeki Dramy”. Jest on sporych rozmiarów i zajmuje powierzchnię 475,51 ha. Atrakcyjność przyrodniczą gęstego lasu cenili sobie już w pierwszej połowie ówcześni właściciele tych ziem, czyli rodzina Henckel von Donnersmarck. Po drugiej wojnie światowej rezerwat ogłoszono pomnikiem przyrody, a w 2002 roku zespołem przyrodniczo-krajobrazowym. A jest co tu chronić i czym się zachwycić! Bodaj największą wartością parku są drzewa, które mają charakter

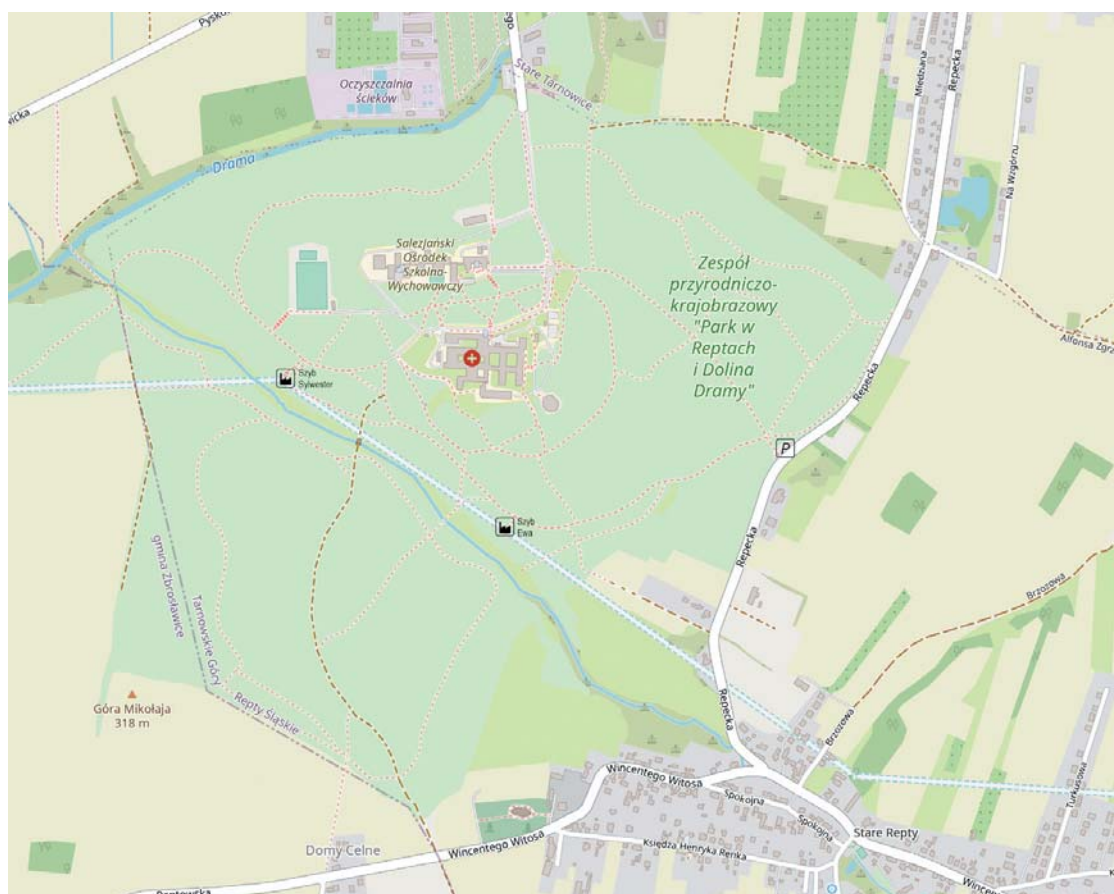
pomnikowy i stanowią największe tego typu skupisko na Górnym Śląsku. Okazy te są także bardzo leciwe a ponad 60 procent z nich przekroczyło wiek 100 lat. W drzewostanie dominują buki, pomiędzy którymi dostrzec można olszę, lipę, wiaź czy modrzew. Krajobraz urozmaica płynąca dolinką rzeka Drama, prawostronny dopływ Kłodnicy o długości około 25 km. Ze względu na doskonałe warunki ciek ten w przeszłości był wykorzystywany do hodowli pstrągów, które żywiły się często występującymi tu rakami rzecznyymi. Park to jednak nie tylko atrakcje przyrodnicze, ale także ważne dziedzictwo kulturowe – znaleźć tu można m.in. szyby „Ewa” i „Sylwester”, należące do Sztolni Czarnego Pstrąga, która służyła do odwadniania założonej w 1784 roku kopalni rudy ołowiowo-srebrzej „Fryderyk”. Na terenie tych włości pod koniec XIX wieku Donnersmarckowie wzniesli jeden ze swoich pięknych pałaców. Niestety nie przetrwał zawieruchy wojennej, a jego ruiny – choć nadawały się do odbudowy – zostały ostatecznie wysadzone w powietrze w 1966 roku. Dziś w tym miejscu stoi Górnośląskie Centrum Rehabilitacji „Repty”. Zachowało się natomiast kilka budynków gospodarczych, które niestety utraciły pierwotny wygląd ze względu na dokonane w PRL-u przebudowy. W jednym z nich mieści się Salezjański Ośrodek Szkolno-Wychowawczy.

DE

PARK IN REPTEN UND DRAMATAL

Die Stadt Tarnowitz ist von schönen Grünflächen umgeben, die zur Erholung im Grünen einladen. Ein Erholungsgebiet liegt im Stadtteil Repten (poln. Repty Śląskie) und in der Gemeinde Broslawitz. Gemeint ist das Landschaftsschutzgebiet „Park in Repten und Dramatal”. Es ist ein riesiges Areal mit einer Fläche von 475,51 ha. Die Vorteile des dichten Waldes wussten schon die damaligen Besitzer der Ländereien, die Grafen Henckel von Donnersmarck zu schätzen. Nach dem 2. Weltkrieg wurde das Gebiet zum Naturdenkmal und 2002 zum Naturschutzgebiet erklärt. Und was es hier zu schützen und zu bewundern gibt! Den wohl größten Wert des Parks machen die Bäume aus, die den Charakter von Naturdenkmälern haben und den größten derartigen Bestand in Oberschlesien darstellen. Die Bäume sind sehr betagt und über 60% sind über 100 Jahre alt. Im Baumbestand überwiegen Buchen, neben denen Erlen, Linden, Ulmen und Lärchen vorkommen. Die Landschaft belebt die Drama, die durch ein kleines Tal fließt, und mit ca. 25 km Länge ein rechter Nebenfluss der Kłodnitz ist. Aufgrund der hervorragenden Bedingungen wurden einst in dem Fluss Forellen gezüchtet, die sich von den zahlreichen Flusskrebsen ernährten. Der Park ist nicht nur für seine Natur,

sondern auch für das Kulturerbe bekannt. Hier finden wir unter anderem die Schächte „Ewa“ und „Sylwester“, die zum Tiefen Friedrich-Stollen (poln. Sztolnia Czarnego Pstrąga) gehörten, welcher der Entwässerung des 1784 errichteten Blei- und Silbererzbergwerkes (Friedrichsgrube) diente. Gegen Ende des 19. Jahrhunderts errichtete die Adelsfamilie Henckel von Donnersmarck ein schönes Schloss in dem Park. Das Schloss Repten überstand leider den letzten Krieg nicht und die baufälligen Ruinen wurden 1966 gesprengt. Heute steht an der Stelle das Oberschlesische Reha-Zentrum „Repty“. Einige Wirtschaftsgebäude sind zwar erhalten geblieben, aber das ursprüngliche Bild wurde nach einigen Baumaßnahmen in der Zeit der Volksrepublik Polen verunstaltet. In einem Gebäude befindet sich ein Schulungs- und Erziehungszentrum der Salesianer, einer katholischen Ordensgemeinschaft.

Buki, sosny, świerki, dęby, graby i brzozy – przedstawiciele tych gatunków tworzą gęsty i dorodny drzewostan, którego wartość przyrodniczą chroni rezerwat „Płuźnica” w okolicach miejscowości Dąbrówka w powiecie strzeleckim (woj. opolskie). Spacerując wśród tej pięknej przyrody warto zadrzeć nieco głowę – różne drzewa dziuplaste sprawiają, że las jest miejscem występowania wielu ptaków. Przystańmy na chwilę i wsłuchajmy się w kojące dźwięki natury. Bez trudu usłyszymy, a następnie dostrzeżemy m.in. dzięcioła czarnego.

i Niemiecki przyrodnik *Gustav Eisenreich* (1867-1945) w 1929r. napisał o tych lasach następujące słowa: „Obszar Dąbrówki zalicza się do najpiękniejszych miejsc na Górnym Śląsku: wysoki las mieszany z występującymi pomnikami przyrody w starym drzewostanie i z rzadkimi kwiatami, rozłożyste wysokie sosny porastające wydmy, bogactwo ptaków, zwierzyny łownej, położony z dala od zgiełku wielkiego świata.”

Co ciekawe ptak ten wykuwa co roku nową dziuplę, a porzucane przez niego „domostwa” zostają z powodzeniem wykorzystane przez inne ptaki, a nawet wiewiórki, kuny czy nietoperze. Nieco na północ, w tych samych lasach, utworzony został rezerwat „Hubert”, będący enklawą zieleni już w granicach województwa śląskiego. Także i on został powołany w celu ochrony wielogatunkowego lasu, w którym dominują leciwe sosny i dęby poprzeplatane skromniejszą reprezentacją jaworów, buków, klonów. „Hubert” to jednak nie tylko piękna i dziewicza przyroda, ale także miejsce zbrodni nazywanej „śląskim Katyniem”. Doszło do niej we wrześniu 1946 roku, gdy w stodole na jednej z polan komuniści zgromadzili około 200 partyzantów, członków Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych, a następnie wysadzili ją w powietrze.

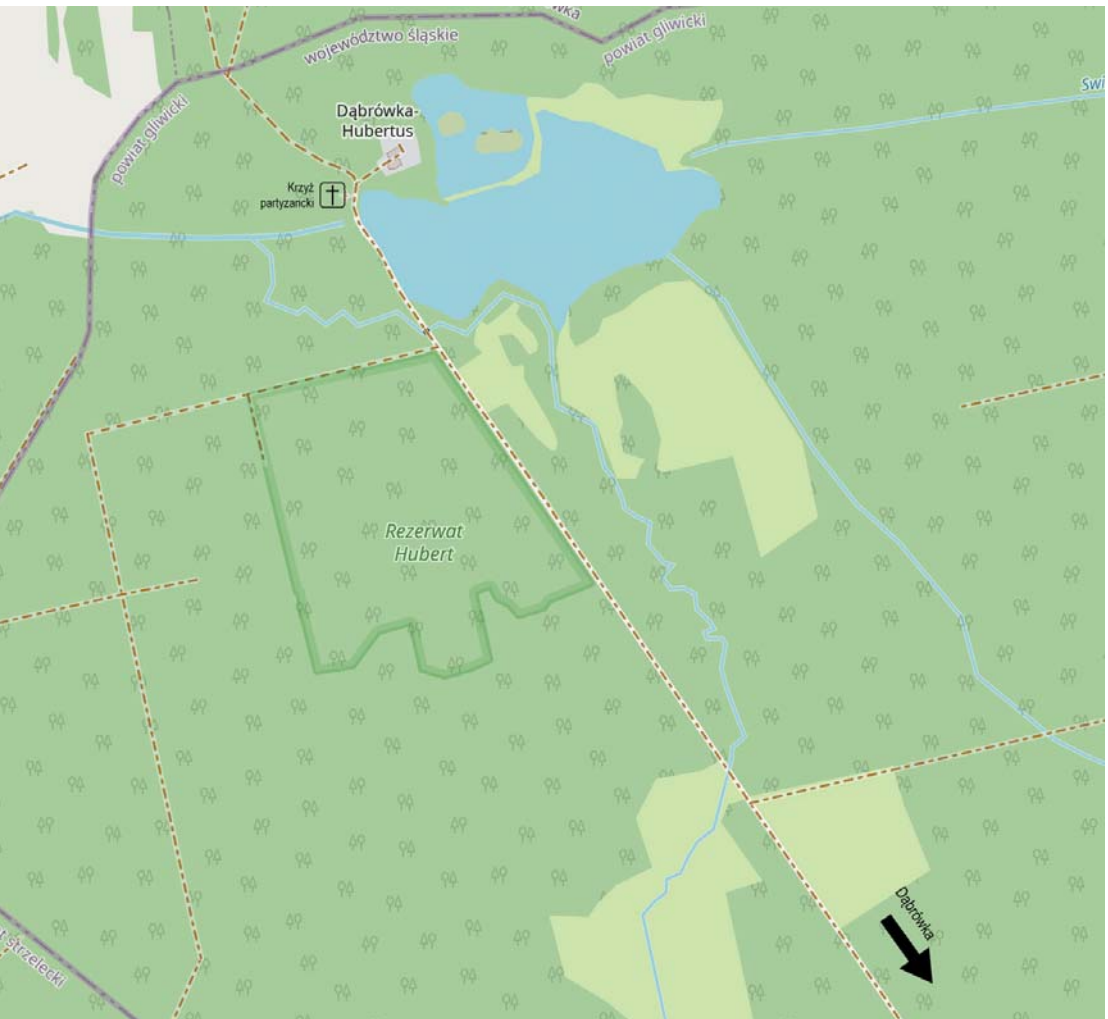
DE

WÄLDER BEI DOMBROWKA

Buchen, Kiefern, Fichten, Eichen, Hainbuchen und Birken bilden den dichten und reichen Baumbestand, der bei dem Dorf Dombrowka (poln. Dąbrówka) im Landkreis Gleiwitz (Woiwodschaft Schlesien) zum Naturschutzgebiet „Pluschnitz” erklärt wurde. Beim Spazieren sollte man - umgeben von der Schönheit der Natur – den Kopf hochheben und die Baumhöhen betrachten, die von der Vielfalt der Vogelwelt zeugen. Wir sollten kurz in der Bewegung innehalten und den beruhigenden Stimmen der Natur lauschen. Ohne Weiteres hören wir dann unter anderem den Schwarzspecht, der sich auch erblicken lässt. Bemerkenswert ist, dass er jedes Jahr eine neue Nisthöhle baut und die aufgegebenen „Standorte” werden von anderen Waldtieren wie Vögeln und sogar Eichhörnchen, Baumrindern oder Fledermäusen bezogen. Im Norden wurde in denselben Wäldern das Naturschutzgebiet „Hubert” angelegt, das eine Grün-Enklave in der Woiwodschaft Schlesien bildet. Das Naturschutzgebiet entstand zur Erhaltung des artenreichen Waldes, in dem die alten Kiefern und Eichen überwiegen, aber auch Bergahorne, Ahorne und Buchen vereinzelt vorkommen. „Hubert” steht nicht nur für die schöne und wilde Natur, sondern ist auch Ort eines Verbrechens, das auch als „Schlesisches Katyń” bekannt ist. Im September 1946

i Der Naturschützer Gustav Eisenreich (1867-1945) schrieb 1929 über diese Wälder: „Das Gebiet von Dombrowka gehört zu den schönsten Stellen Oberschlesiens: hoher Mischwald mit manchem Denkmal aus der Baumwelt und mit seltenen Blumen, lang gestreckte mit Kiefern bewachsene Dünen, eine reiche Vogelwelt, grosser Wildreichtum, Abgeschiedenheit von der grossen Welt.”

versammelten die Kommunisten in einer Scheune auf einer Lichtung ca. 200 Partisanen, Angehörige der Heimatarmee und der antikomunistischen Nationalen Streitkräfte (NSZ) und sprengten die Scheune anschließend in die Luft. An dieses tragische Ereignis erinnert heute ein Kreuz auf der Lichtung des Todes (poln. Polana Śmierci).

REZERWAT RODODENDRONÓW W KOHCICACH

Rodzina Ballestrem prowadziła na Górnym Śląsku ożywioną działalność gospodarczą, a co za tym idzie także działalność budowlaną. Mieszkali zaś, podobnie jak inne rodziny magnatów przemysłowych, w okazałych pałacach, które zazwyczaj stały w otoczeniu pięknej przyrody. Nie inaczej było w przypadku hrabiego Ludwika Ballestrema, który swoją rezydencję postawił na początku XX wieku w miejscowości Kochcice (powiat lubliniecki). W okolicznych dobrach, które dziś należą do Parku Krajobrazowego „Lasy nad Górną Liswartą”, posadził zaś sprowadzone z Holandii sadzonki rododendrona, zwanego też różanecznikiem. Dziś matecznik tej rośliny, otoczony gęstym lasem sosnowym, zajmuje powierzchnię 4,6 tys. m². Wiedzie do niego blisko 7 kilometrowa ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „Na Brzozę”. Najlepiej przyjechać tutaj na przełomie maja i czerwca, gdy krzewy kwitną na intensywny fioletowy kolor. Rezerwat jest otoczony drewnianym płotem, a podziwianie obłędnego piękna roślin umożliwia platforma widokowa.

NATURSCHUTZGEBIET RHODODENDREN IN KOCHTSCHÜTZ

Die Ballestremes waren obererschlesische Unternehmer und sie führten eine rege Bautätigkeit. Wie es sich gehört, wohnten sie als Großindustrielle in prunkvollen Schlössern, die meistens inmitten der schönen Natur errichtet wurden. Graf Ludwig Carl von Ballestrem auf Kochtschütz ließ zu Beginn des 20. Jahrhunderts bei Lublinitz ein Herrenhaus bauen. Auf seinem Gut, auf dem heute das Landschaftsschutzgebiet „Wälder an der Ober-Lisswarthe“ besteht, pflanzte er Rhododendren, die er aus den Niederlanden einführte. Ein dichter Kieferwald umgibt heute den Standort der Pflanze (4,600 m²), an der die Rhododendren wachsen. Die Stelle erreicht man über einen 7 km langen Lehrpfad „Auf der Birke“. Am besten kommt man hier zur Wende von Mai/Juni, wenn die violetten Sträucher intensiv blühen. Aus einer Aussichtsplattform kann man am günstigsten die Schönheit der Rosenbäume bewundern.

REZERWAT PRZYRODY BAŻANY

We wsi Bażany niedaleko Kluczborka, na obrzeżach gęstych Lasów Stobrawskich, w 1969 roku powstał rezerwat przyrody powołany celem ochrony „jedynego w województwie opolskim naturalnego drzewostanu sosnowego, położonego na wydmach, z obfitym stanowiskiem jałowca”. Przedmiotem ochrony jest tu także widłak jałowcowaty, który jest ciekawą rośliną z dwóch powodów. Po pierwsze jego zarodniki wykazują właściwości lecznicze i w przeszłości były wykorzystywane m.in. do wytwarzania zasypek dla niemowląt oraz środków pomagających w dezynfekcji i gojeniu się ran, a po drugie – dzięki temu, że zarodniki te są łatwopalne – niegdyś w teatrach były wykorzystywane do wywoływania efektów specjalnych. Kominarze zaś używali ich do czyszczenia kominów. Las cieszył się zainteresowaniem botaników już przed II wojną światową. Dziś wiadomo jednak, że podobnych mu miejsc w województwie opolskim jest więcej.

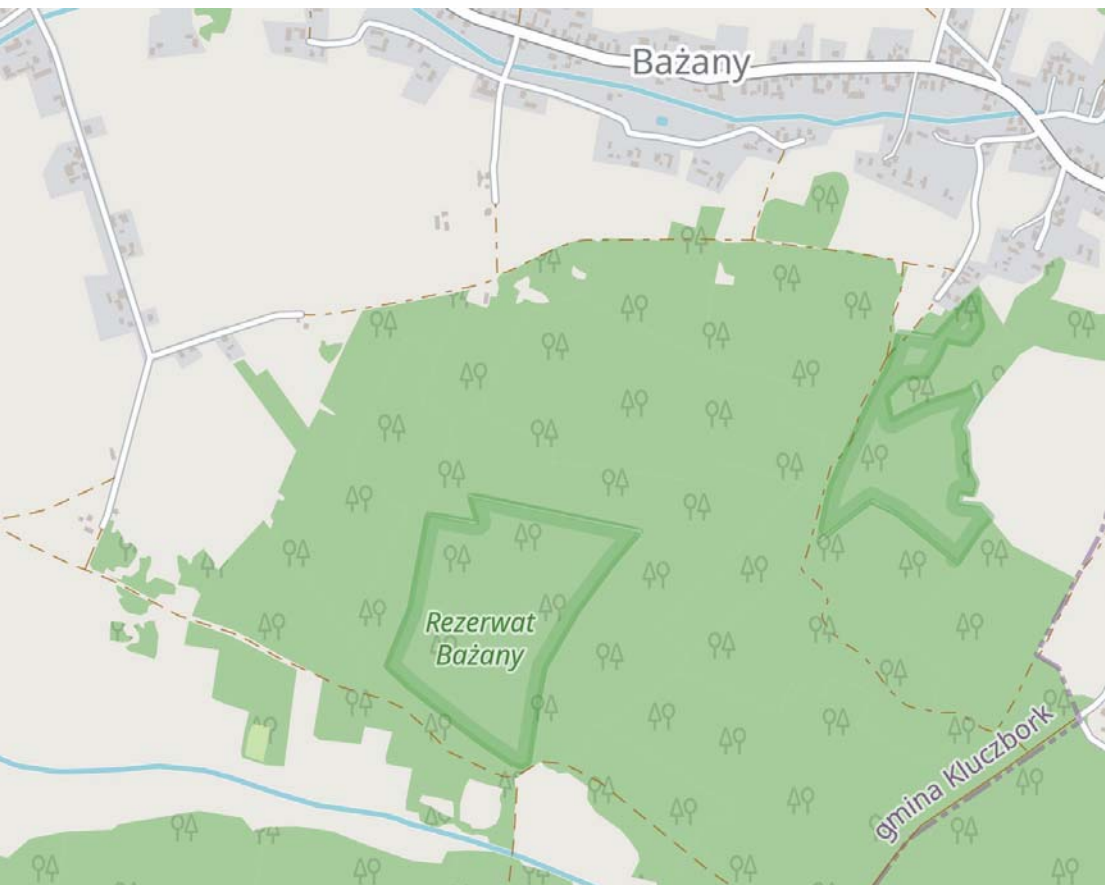
i Po raz pierwszy stanowiska jałowca pod Bażanami zostały objęte ochroną 12.12.1939 r. Był to drugi rezerwat przyrody utworzony na terenie rejencji opolskiej.

NATURSCHUTZGEBIET BASAN

Im Dorf Basan, unweit von Kreuzburg, am Rande der Waldungen entlang des Flusses Stober, entstand 1969 ein Naturschutzgebiet, um „den einzigen in der Oppelner Woiwodschaft natürlichen vorkommenden Kieferbestand auf Dünen mit reichlich vorhandenen Wachholdern“ zu schützen. Der Sprossende Bärlapp steht an dem Standort unter Schutz. Zwei Dinge machen diese Pflanze besonders interessant. Erstens gelten die Bärlappsporen als Heilmittel und in der Vergangenheit nutzte man sie unter anderem für die Zubereitung von Babypuder und zur Behandlung von Wunden, zweitens – sind Bärlappsporen dafür bekannt, dass sie leicht brennbar sind und einst im Theater für Effekte und Erzeugung heller Flamme genutzt wurden. Die Schornsteinfeger nutzten Bärenlappen beim Schornsteinfegen. Der Wald erweckte schon bei Botanikern vor dem 2. Weltkrieg Interesse. Heute wissen wir jedoch, dass es in der Woiwodschaft Oppeln mehrere ähnliche Stellen gibt.

i *Erstmals wurde die Wacholderheide bei Basan am 12.12.1939 unter Schutz gestellt, es war damit das zweite Naturschutzgebiet im Oppelner Regierungsbezirk.*

REZERWAT PRZYRODY SREBRNE ŹRÓDŁA

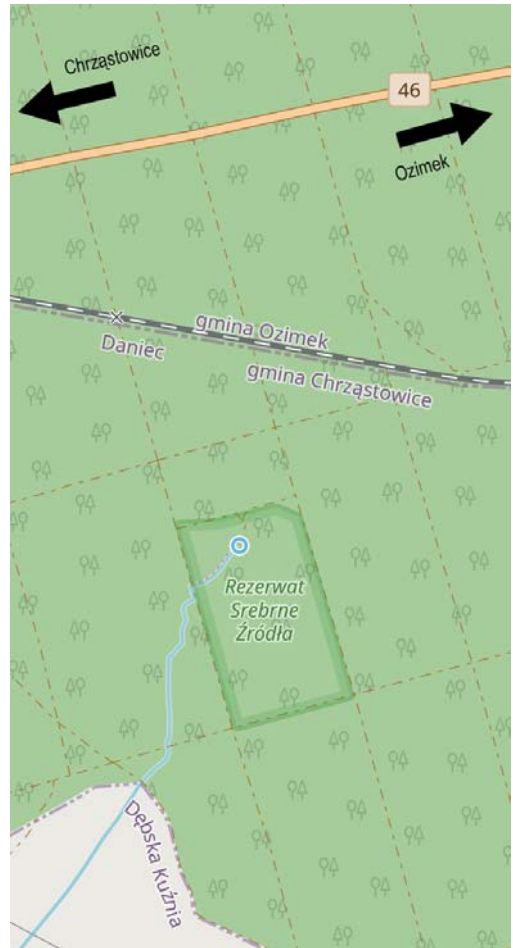
W dolinie rzeki Jemielnicy, między miejscowościami Dębska Kuźnia, Daniec i Schodnia (gmina Chrzastowice), część Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie” została uznana za rezerwat przyrody. Przesądziło o tym występowanie trzech zespołów roślinności leśnej: łągu

wiązowo-jesionowego, łągu jesionowo-olszowego i grądu subkontynentalnego. W drzewostanie można też spotkać jedyne w województwie opolskim stanowisko cisa pospolitego w jego naturalnym środowisku, a także potężną sosnę zwyczajną ogłoszoną pomnikiem przyrody. Zapaleni botanicy wśród flory odnajdą sporo chronionych gatunków roślin. Na miłośników entomologii (nauka o owadach) czeka natomiast zagrożona ważka – szklarnik leśny. Wszystko to sprawiło, że już przed drugą wojną światową uroczysko było objęte szczególną troską przyrodników. Niewątpliwym walorem turystycznym, który na dodatek przesądził o nazwie tej ostoji są przepływające w północnej części Srebrne Źródła, czyli srebrzyście mieniące się w słońcu źródłisko Jemielnicy.

NATURSCHUTZGEBIET „SILBERQUELLEN“

Im Tal des Flusses Himmelwitz (poln. Jemielnica) wurde zwischen den Ortschaften Dembiohammer, Danietz und Schodnia (Gemeinde Chronstau) aus dem Landschaftsschutzgebiet „Stober-Turawa-Waldungen“ ein Teilgebiet abgetrennt und zum Naturschutzgebiet erklärt. Entscheidend waren hierfür drei Arten von Mischwäldern: Ulmen-Eschenbruchwald, Erlen-Eschenbruchwald und subkontinentaler Eichen-Hainbuchen-Wald. Es ist auch der einzige Standort in der ganzen Woiwodschaft Oppeln, an dem die Europäischen Eibe in ihrem ursprünglichen Umfeld finden kann. Es gibt auch eine riesige Waldkiefer, die zum Naturdenkmal erklärt wurde. Leidenschaftliche Botaniker finden in der hiesigen Pflanzenwelt etliche geschützte Pflanzenarten. Hobby-Entomologen (Insektenforscher) finden hier außerdem eine vom Aussterben bedrohte Libellenart: die Zweigestreifte Quelljungfer. All das hatte zur Folge, dass das Forstrevier schon vor dem 2. Weltkrieg von Naturliebhabern geschützt wurde. Das touristische Highlight, das dem Refugialgebiet den Namen gab, sind die im Norden sprudelnden Silberquellen. Es ist das Quellengebiet der Himmelwitz, dessen Wasser in der Sonne silbern glänzt.

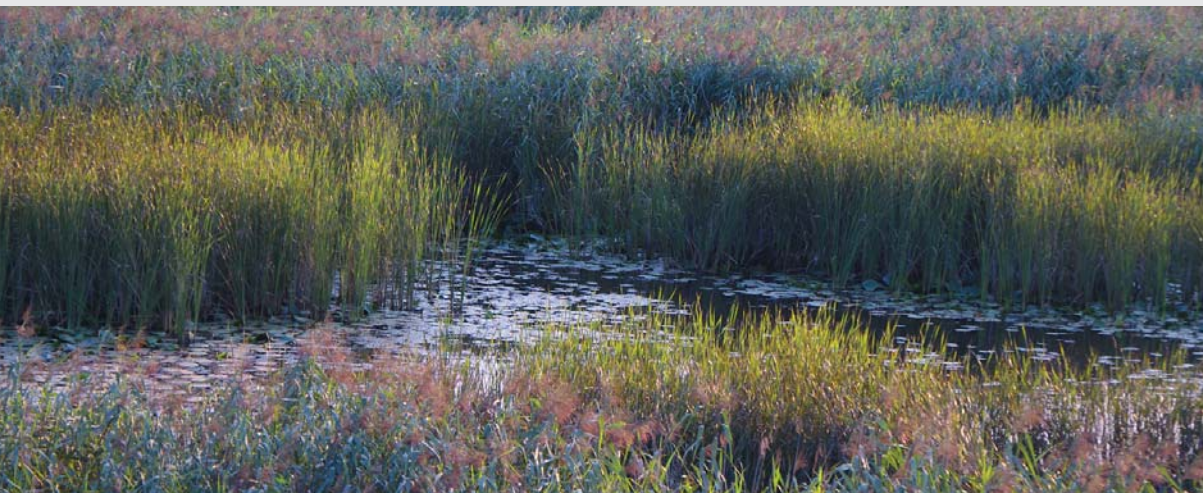

i In der Zwischenkriegszeit fanden an den Silberquellen gesellige Treffen von Veteranen des 1. Weltkriegs, und ihren Familien statt. Es wurden auch Spazierweg und Brücken angelegt sowie Fischzucht betrieben – die Brücken wurden allerdings im 2. Weltkrieg zerstört, und die Fischzucht gibt es auch nicht mehr.

STAW NOWOKUŹNICKI

Pośród gęstych lasów Obszaru Chronionego Borów Niemodlińskich, zaledwie 12 km na południe od Opola (wieś Nowa Kuźnia, gmina Pruszków) znajdziemy malowniczy rezerwat Stawu Nowokuźnickiego obejmujący teren zbiornika oraz otaczających go podmokłych zarośli z trzciną, tatarakiem i pałkami wodnymi, a dalej lasem olchowym i wierzbina. Został objęty ochroną prawną w 1957 roku a w 2012 roku powiększono jego obszar tak, że dziś zajmuje powierzchnię blisko 29 ha. Zainteresowanie tutejszą fauną, a zwłaszcza florą niemieccy przyrodnicy wykazywali już znacznie wcześniej, bo w drugiej połowie XIX wieku. Występuje tu wiele gatunków zwierząt, zwłaszcza ptaków wodno-błotnych jak perkozy, czernice, łyski, łabędzie a także roślin wodnych: grzybień białe, grązele żółte, salwinia pływająca, pływacz drobny, pływacz zwyczajny. Najważniejszymi jednak okazami, które znajdują się pod ochroną tego rezerwatu są kotewka orzech wodny, roślina jednoroczna z rodziny krwawnicowatych oraz aldrowanda pęcherzykowata, unikatowa roślina... mięsożerna! Żywi się ona przede wszystkim zooplanktonem, a także larwami komarów oraz narybkiem o mikroskopijnych wręcz rozmiarach. Obie rośliny są w Polsce bardzo rzadkie i występują na bardzo nielicznych stanowiskach. Staw jest fragmentarycznie gęsto porośnięty grzybień, grązelami i również chronioną salwinia pływającą.

i Walther Gleisberg (1891-1968), jeszcze jako pracownik szkoły ogrodniczej w Pruszkowie, opowiadał się już w 1920 r. za objęciem ochroną tych terenów. Inni przyrodnicy sprzeciwili się planom osuszenia stawu i przekształcenia go w tereny orne. W 1935 r. ustanowiono na terenie stawu rezerwat przyrody na podstawie przepisów Ustawy Rzeszy o Ochronie Przyrody.

In den dichten Wäldern des Schutzgebietes „Falkenberger Hochwald“ liegt nur 12 km südlich von Oppeln entfernt das Dorf Neuhammer (Gemeinde Proskau), in dem sich das malerisch gelegene Naturschutzgebiet „Neuhammer Teich“ mit einem Teich und umliegenden Feuchtgebieten, die durch Schilf, Kalmus und Rohrkolben bewachsen sind, befindet. Auf dem Schutzgebiet findet man einen Erlenwald und Weidengebüsch, die offiziell seit 1957 unter Schutz stehen. 2012 wurde das Gebiet erweitert und heute

erstreckt es sich auf einer Fläche von 29 ha. Deutsche Naturforscher zeigten ihr Interesse an der hiesigen Pflanzen- und Tierwelt bereits in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts. Hier kommen zahlreiche Tierarten, insbesondere Wasser- und Sumpfvögel wie Lappentaucher, Reiherenten, Blässhühner, Schwäne und viele Wasserpflanzen wie zum Beispiel: Weiße Seerosen, Teichrosen, Gemeiner Schwimmfarn, der Kleine Wasserschlauch und der Gewöhnliche Wasserschlauch vor. Zu den wichtigsten geschützten Pflanzenarten zählt die Wassernuss, eine einjährige Wasserpflanze aus der Familie der Weiderichgewächse und die Wasserfalle (auch Blasige Aldrovanide genannt), eine einzigartige fleischfressende Pflanze! Ihre Ernährung besteht überwiegend aus Zooplankton, aber auch aus Mückenlarven und winziger Fischbrut. Beide Pflanzen kommen in Polen extrem selten und nur an wenigen Standorten vor. Stellenweise wachsen dicht im Teich Seerosen, Teichrosen und der Gemeine Schwimmfarn, der auch unter Schutz steht.

i Walther Gleisberg (1891-1968), der damals an der Gartenbauschule in Proskau tätig war, plädierte bereits 1920 für den Schutz des Gebietes. Auch andere Naturschützer widersetzten sich damaligen Plänen, das Teichgebiet in Ackerland umzuwandeln. 1935 wurde der Teich auf Grundlage des Reichsnaturschutzgesetzes zum Naturschutzgebiet erklärt.

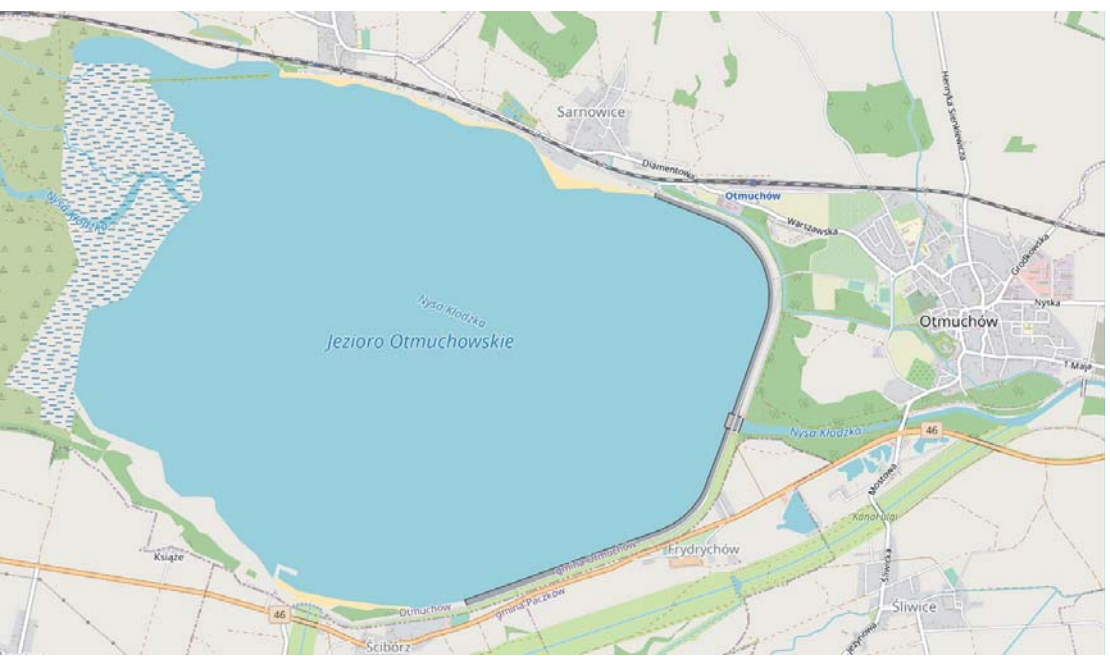

Plaże, leżaki, żaglówki i rowerki wodne! To nie opis jakiegoś nadmorskiego kurortu, lecz bardzo atrakcyjnego pod względem rekreacyjnym Jeziora Otmuchowskiego. W istocie jest to zbiornik retencyjny o powierzchni 20,6 km², który powstał w latach 1928-33 na rzece Nysa Kłodzka, tuż powyżej miasta Otmuchów. Nie jest jednak jedynym akwenem w tej okolicy, ale jednym z elementów tzw. Kaskady Nysy Kłodzkiej w środkowym biegu tej rzeki, na co składają się jeszcze jeziora: Topola, Kozielno tworzące Zalew Paczkowski i Nyskie. Wraz z otwarciem zapory w czerwcu 1933 roku, uruchomiona została także elektrownia wodna. Wody jeziora obfitują w liczne gatunki ryb, a ponadto okolica zamieszkiwana jest przez wiele gatunków ptaków. Najbardziej unikalne i to w skali całego kraju jest siedlisko czapli siwej.

i Budowa zbiornika retencyjnego wzbudziła kontrowersje wśród wielu przyrodników, którzy obawiali się, że zostaną zagrożone pobliskie znajdujące się pod ochroną ostoje ptaków. Jeden z takich chronionych o nazwie „der Rauden” znajdował się nieopodal wsi Groß Ellguth (Ligota Wielka) i był w posiadaniu Eberharda Dreschera (1872-1938). Drescher posiadał bogate zbiory przyrodnicze, które udostępnił Muzeum Górnośląskiemu w Bytomiu, gdzie znajdują się po dzień dzisiejszy.

OTTMACHAUER STAUSEE

Strände, Liegestühle, Segelboote und Tretboote! Das ist ja keine Beschreibung eines Seebades, sondern des attraktiven Naherholungsgebietes am Ottmachauer Stausee. Im Kern handelt es sich dabei um einen Stausee mit einer Fläche von 20,6 km², der um die Wende 1920er und 1930er (1928-33) auf dem Fluß Glatzer Neiße in der Nähe der Stadt Ottmachau entstanden ist. Das ist nicht der einzige See in der Umgebung. Er ist Bestandteil der sogenannten Kaskade der Glatzer Neiße im mittleren Lauf des Flusses. Die Kaskade setzt sich aus folgenden Stauseen zusammen: Reichenau und Kosel – beide Speicherbecken bilden den Patschkauer Stausee – sowie Neißer Stausee. Gleichzeitig mit der Sperre wurde im Juni 1933 auch das Wasserkraftwerk in Betrieb genommen. Im See kommen zahlreiche Fischarten vor und in der Umgebung herrscht wahre Artenvielfalt der Vogel-Fauna. Polenweit gilt der hiesige Lebensraum der Graureiher als einmalig.

i Als der Stausee erbaut wurde, gab es Bedenken von vielen Naturschützern, die befürchteten, dass naheliegende Vogelschutzgebiete gefährdet würden. Eines dieser Gebiete bei dem Dorf Groß Ellguth (Ligota Wielka) war der Rauden, der sich in Besitz von Eberhard Drescher (1872-1938) befand. Drescher hatte eine große naturwissenschaftliche Sammlung, die er dem Oberschlesischen Museum in Beuthen zur Verfügung stellte, wo sie sich noch heute befindet.

Po czeskiej stronie Górnego Śląska wyrastają niewysokie, ale bardzo malownicze Góry Opawskie (cz. Zlatohorská vrchovina), częściowo zahaczające o teren Polski) i wchodzące w skład Jesioników w Sudetach Wschodnich. To niewielkie pasmo, którego najwyższy szczyt – Příčný vrch (pl. Góra Poprzeczna) – osiąga wysokość 975 m n.p.m. Tutaj, w granicach miasta Zlaté Hory znajduje się osada Rejviz, do której przylega Narodowy Rezerwat Przyrody Rejviz. Został założony w 1955 roku w celu ochrony torfowisk, których wiek szacowany jest na 6-7 tys. lat. Uchodzą one za najlepiej zachowane w całej Republice Czeskiej. Największą atrakcją rezerwatu jest Wielkie Jezioro Torfowe o powierzchni 0,17 ha. Jego maksymalna głębokość sięga 2,95 m, przy czym do 3 metrów osiąga warstwa torfu na dnie akwenu.

i Badacze torfowisk interesowali się Rejvíz już w latach dwudziestych ubiegłego wieku, ponieważ znajdowało się tam torfowisko wysokie. Wtedy występowały na nim dziki rozmaryn i rosiczka, które były objęte ochroną.

Wiedzie do niego drewniana ścieżka dydaktyczna, poprowadzona niczym pomost, tak, by nie narażać na zniszczenie endemicznej roślinności. Brzeg jeziora jest porośnięty przez sosnę hakowatą oraz typowe dla takiego obszaru mchy. Oprócz Wielkiego Jeziora, na zachodzie rezerwatu natknąć się można na Małe Jezioro Torfowe. (Opłata za parking 10 zł, opłata za wstęp 8 zł za osobę dorosłą, 6 zł za dziecko, możliwość płacenia w PLN).

Im böhmischen Teil Oberschlesiens ragen malerisch die Höhen des Zuckmanteler Berglandes (Oppa-gebirge, poln. Góry Opawskie, tsch. Zlatohorská vrchovina) heraus. Die Ausläufer der Berge reichen bis nach Polen und das Bergland selbst gehört zum Altvatergebirge (Ostsudeten). Der höchste Berg in dem kleinen Gebirgszug ist der Querberg (poln.

Góra Poprzeczna), der die Höhe von 975 m ü.d.M. erreicht. Hier befindet sich das noch zur Stadt Zuckmantel gehörige Dorf Reihwiesen, an welches das Nationale Naturschutzgebiet „Rejviz“ anlehnt. Das Gebiet wurde 1955 zum Schutzgebiet erklärt, um das Moor zu schützen, dessen Alter auf 6.000 -7.000 Jahre geschätzt wird. Der Große Moosbruch gilt als das am besten erhaltene Mooregebiet in der Tschechischen Republik. Die meisten Besucher des Naturschutzgebietes kommen hier wegen dem Großen Sühnteich, der 0,17 ha groß und bis 2,95 m tief ist. Die Torfschicht auf dem Teichboden ist bis zu 3 m stark. Zum Teich führt ein Holzsteg, um die spezifische Moorflora vor dem Zertreten zu bewahren. Den Uferstreifen bewachsen Hakenkiefer und typisches Moos. Neben dem Großen Sühnteich befindet sich im westlichen Teil des Schutzgebietes der Kleine Sühnteich. (Parkplatzgebühr: 10 PLN, Eintrittsgebühr 8 PLN für Erwachsene und 6 PLN für Kinder, man kann auch in polnischer Währung bezahlen).

i Der Reihwiesen war für Moorforscher bereits in den 20er Jahren interessant, da es sich um ein Hochmoor handelte. Damals kamen dort wilder Rosmarin und Sonnen- tau vor, die unter Schutz standen.

GÓRA GIPSOWA

Step w środku Górnego Śląska? Oczywiście, że to możliwe! Rezerwat przyrody „Góra Gipsowa” chroniący niezwykle krajobraz stepowy znajduje się w Dzierżysławiu nieopodal miejscowości Kietrz w powiecie głubczyckim. Rozciąga się na południowym stoku niewielkiego wyniesienia zwanego Górą Gipsową (285 m n.p.m.) na terenie Płaskowyżu Głubczyckiego, gdzie w latach 1812-1972 roku prowadzona była eksploatacja naturalnych złóż gipsu. Przyrodnikom teren ten wydawał się interesujący już w pierwszej połowie XIX wieku, ale dopiero w pierwszych dekadach następnego stulecia podjęto działania na rzecz formalnej ochrony naturalnych walorów tego miejsca. Gdy po II wojnie światowej region przypadł Polsce, w 1957 roku wytyczono tutaj rezerwat, którego celem była ochrona roślinności stepowej. Chodzi przede wszystkim o murawy kserotermiczne, czyli rośliny ciepło- i światłolubne, które występują w klimacie ciepłym i suchym południowej oraz południowo-wschodniej Europy. Niektóre z gatunków odbyły fenomenalną wręcz wędrówkę i przybyły tu z basenu Morza Śródziemnego, co znajduje odzwierciedlenie w ich nazwach. Spotkać tu więc można perz siny, targanek pęcherzykowaty, ostrożeń pannoński, kostrzewę walezyjską, oman szorstki czy dzwonek boloński.

i Jeden z głównych osób, które zaangażowały się w ochronę przyrody na tym obszarze, był Richard Keilholz (1873-1937), nauczyciel tkactwa z Katscher (Kietrz). W 1935 r. ustanowiono na Górze Gipsowej rezerwat przyrody. R. Keilholz napisał: „Nie skrywa wprawdzie skarbów obiecujących świetlaną przyszłość, ale za to kryje w sobie drogocenne kamienie szlachetne świadczące o działaniu mocy Bożej w wiecznej naturze.”

KALKBERG BEI KATSCHER

Eine Steppe in Oberschlesien? Natürlich ist das möglich! Das Naturschutzgebiet „Kalkberg“ schützt eine einmalige Steppenlandschaft in Dirschel bei Katscher im Landkreis Leobschütz. Es erstreckt sich über den südlichen Hang eines Hügels, der Gipsberg (Pontischer Hügel) (285 m ü.d.M.) genannt wird und auf der Hochfläche des Leobschützer Lößhügellandes (poln.

Płaskowyż Głubczycki) liegt, wo in den Jahren 1812-1972 Gips abgebaut wurde. Naturforscher wussten es schon in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts zu schätzen. Erst in den ersten Jahrzehnten des vergangenen Jahrhunderts wurden Maßnahmen ergriffen, um die natürliche Vielfalt an dem Ort zu schützen. Als nach dem 2. Weltkrieg die Region an

Polen fiel, wurde 1957 ein Naturschutzgebiet ins Leben berufen, in dem die Steppenpflanzen unter Schutz gestellt wurden. Es handelt sich dabei vor allem um das wärmeliebende Grasland, also um Xerophyten und Sonnenpflanzen, die an warmen und trockenen Standorten im Süd- und Südosteuropa vorkommen. Einige Pflanzenarten begaben sich auf eine wundersame Wanderung und kamen hierher aus dem Mittelmeerraum, was sich in den Namen widerspiegelt. Hier trifft man auf Zwischen Quecke (bekannt auch als Graugrüne Quecke), Kicher-Tragant, Ungarische Kratzdistel, Walliser Schafschwingel, Rauhaariger Alant oder Filz-Glockenblume.

i Insbesondere der Webelehrer Richard Keillholz (1873-1937) aus Katscher setzte sich für den Schutz des Gebietes ein. 1935 wurde der Kalkberg zum Naturschutzgebiet erklärt. Keillholz beschrieb es so: „Es bietet zwar keine Schätze, die eine goldene Zukunft verheißen, wohl aber birgt es kostbare Edelsteine als Zeuge von Gottes Walten in der ewigen Natur.“

Województwo opolskie też ma swoją Szwajcarię (zob. Szwajcaria Rachowicka dla województwa śląskiego). Mowa o „Górnośląskiej Szwajcarii” położonej w miejscowości Czarnocin, na stokach Góry św. Anny (407,6 m n.p.m.; skraj gminy Leśnica) – tej, na której szczycie wznosi się słynne sanktuarium, niezwykle ważne miejsce dla kultury, historii oraz tożsamości Górnego Śląska. Okolica ta to także cenne zasoby przyrodnicze, które w 1988 roku zostały objęte ochroną jako „Park Krajobrazowy Góra św. Anny” o powierzchni ponad 5 tys. ha (obejmuje gminy: Leśnica, Gogolin, Strzelce Opolskie, Zdzeszowice,

Ujazd). Poznawanie tej malowniczej krainy najlepiej zacząć od wspomnianego Czarnocina, niewielkiej enklawy zatopionej wśród bukowego boru. Już w dwudziestoleciu międzywojennym był on popularnym miejscem wycieczek. Na pagórkowatych wzniesieniach nad doliną strumienia Łącka Woda znajdują się dwa rezerваты. Pierwszy z nich to „Grafik”, położony około kilometra na południe od zabudowań wioski. Nazwa uroczyska pochodzi od krzyża (zwanego Grafikiem) postawionego w miejscu śmierci hrabiego Hipolita Renarda, młodego dziedzica tych ziem, który zginął po niefortunnym postrzale w 1855 roku. W rezerwacie troską objęty jest przede wszystkim starodrzew bukowy oraz różne formy powstałe w wyniku erozji podłoża lessowego: jary,

leje krasowe, suche dolinki, parowy czy wąwozy, które czynią to miejsce niezwykle malowniczym. Po drugiej stronie potoku Łącka Woda znajduje się kolejny rezerwat o nazwie „Boże Oko”, który również chroni stary drzewostan buka z domieszką innych drzew oraz różne formy krajobrazu. W tym wypadku nazwa pochodzi od kapliczki, która według legendy została po raz pierwszy postawiona w XV wieku, w miejscu gdzie objawiła się św. Anna wędrująca na Górę św. Anny (wówczas jeszcze pod nazwą Górą św. Jerzego). Inna wersja tego podania mówi, że leśniczy pośród drzew dostrzegł symbol Bożej Opatrzności. Niestety w 2018 roku jeden z buków zwałił się na kapliczkę i zniszczył ją niemal doszczętnie. Przez oba rezerwaty biegnie ścieżka dydaktyczna „Z Góry św. Anny do Zalesia Śląskiego przez rezerwat „Grafik” i „Boże Oko”.

To jednak w żadnym wypadku nie koniec przyrodniczych atrakcji na tym wzniesieniu. Skierujmy się teraz do rezerwatu „Lesisko” porośniętego stuletnimi bukami i poprzecinanego malowniczymi wąwozami, a także do rezerwatu „Biesiec”, gdzie obok lasu bukowego czekają na nas kolejne cuda stworzone przez naturę. Obejmuje on bowiem dwa wzniesienia Biesiec (350 m n.p.m.) i Wysocką Górę (385 m n.p.m.) z tzw. wychodniami z wapienia, czyli skalnymi sterczynami wychodzącymi spod powierzchni ziemi. Tworzą one skałki osiągające do 3 metrów wysokości. Szatę roślinną, oprócz drzew, tworzą liczne gatunki roślin, w tym te podlegające ochronie. Przez rezerwat przebiega ścieżka edukacyjno – rekreacyjna „Z Góry Św. Anny do Ligoty Dolnej przez Żyrową”.

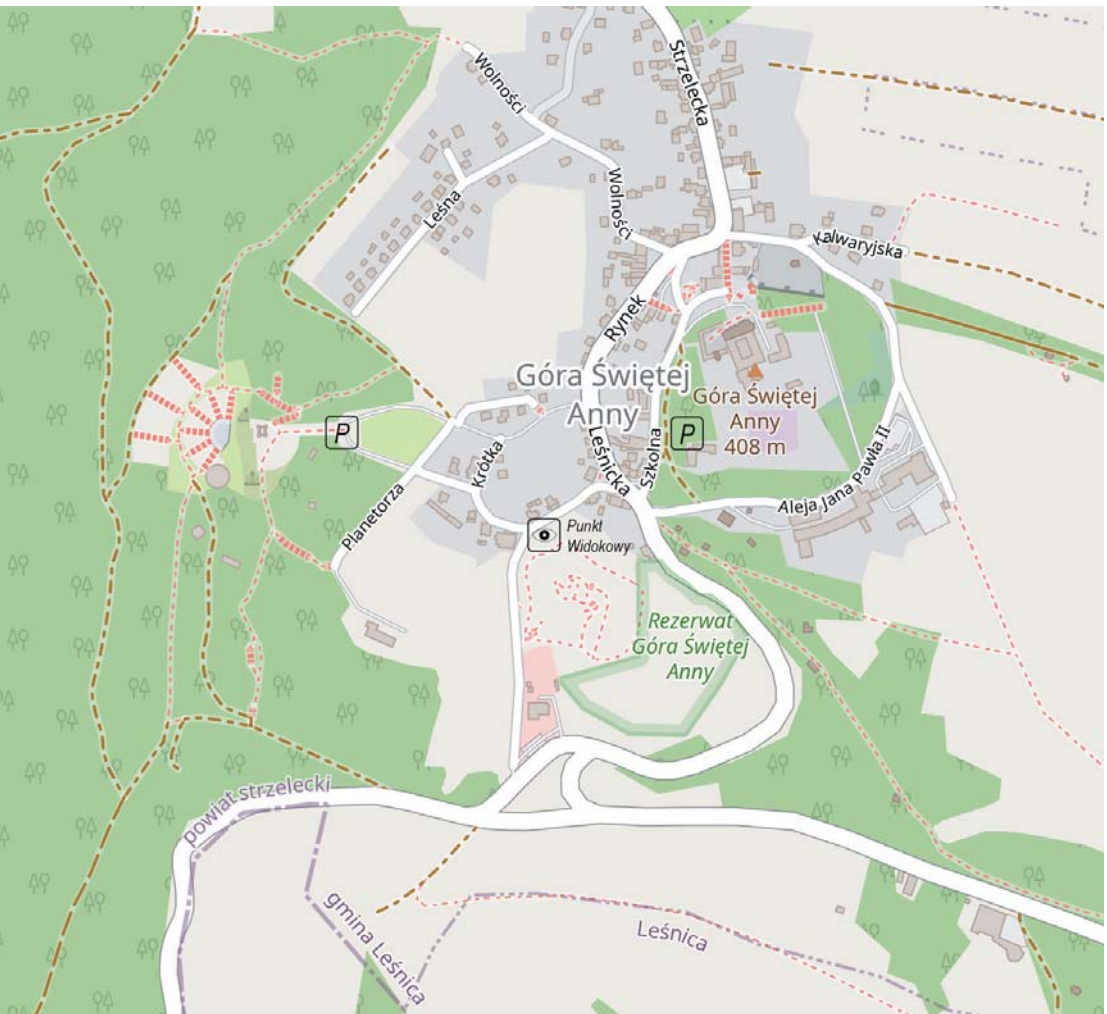
Zupełnie inne walory oferuje rezerwat florystyczny „Ligota Dolna”, gdzie dla odmiany nie zagląda się dla dziewiczego starodrzewia, ale... dla krajobrazu stepowego z roślinnością kserotermiczną, czyli sucho- i ciepłolubną. Panują tu specyficzne warunki klimatyczne i geologiczne – występuje duże nasłonecznienie, wapienne podłoże i niska wilgotność.

Na południowo-zachodnim zboczu Góry Świętej Anny, w dawnym kamieniołomie bazaltu i wapienia, który znajduje się na miejscu wulkanu czynnego około 27 milionów lat temu, w 1971 roku utworzono geologiczny rezerwat przyrody "Góra Świętej Anny". Zainteresowanie geologów i przyrodników wzbudzał już od początku XX wieku. Jego celem jest ochrona „zjawisk geologicznych oraz ochrona i odbudowa zagrożonych siedlisk muraw naskalnych i kserotermicznych”. Można tu spacerować ścieżką „Po rezerwacie geologicznym”, natomiast po drodze będącej zachodnią granicą kamieniołomu biegnie ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna „Wokół Góry Św. Anny”. Wędrując po rezerwatach Góry św. Anny nie sposób pominąć roli tych stron w trakcie powstań śląskich – przypomina o tym i upamiętnia te wydarzenia Pomnik Czynu Powstańczego oraz Muzeum Czynu Powstańczego.

Die Schlesische Woiwodschaft hat eine eigene Schweiz (die so genannte Rachowitzer Schweiz). Die Oppelner Woiwodschaft hat auch eine eigene, nämlich die „Oberschlesische Schweiz“, die in Scharnosin (poln. Czarnocin) am Fuße von Sankt Annaberg (407,6 m ü.d.M.) am Rande der Gemeinde Leschnitz liegt. Auf dem Gipfel ragt über die Umgebung die berühmte Wallfahrtskirche, welche die Kultur, Geschichte und Identität Oberschlesiens prägt. In der Umgebung gibt es wertvolle Naturbestandteile, die seit 1988 als „Landschaftsschutzgebiet Sankt Annaberg“ unter Schutz stehen. Das Schutzgebiet dehnt sich auf der Fläche von über 5.000 ha aus und umfasst die folgenden Gemeinden: Leschnitz, Gogolin, Groß Strehlitz, Deschowitz, Ujest. Die Besichtigung der malerischen Landschaft beginnt man am besten in Scharnosin, einem kleinen abgelegenen Ort inmitten von Buchenwäldern. Der Ort erfreute sich bereits in den 1920er Jahren großer Beliebtheit als Ausflugsziel. In der Hügellandschaft liegen über dem Tal des Flusses Lenkauer Wasser (poln. Łącka Woda) zwei Naturschutzgebiete. Das erste heißt „Grafik“ und liegt ca. 1 km südlich von der Dorfbefebauung. Der Name wird von einem Denkmal mit Kreuz (genannt „Grafik“) abgeleitet, das am Todesort des Grafen Hypolith Renard erbaut wurde. Der Name stammt wahrscheinlich aus dem slawischen Wort „Grafik“, das die Verkleinerungsform von „Graf“ ist. Der genannte junge Gutsherr ist 1855 nach einem Unglück Schussverletzungen erlegen. Im Waldgebiet werden alte Buchen und unterschiedliche Gebilde geschützt, die durch Erosion im Lössboden entstanden sind. Man stößt in der Karstlandschaft auf Hohlwege, Sinkhöhlen, Dolinen und Schluchten, die das Gebiet malerisch gestalten. Auf dem anderen Ufer vom Lenkauer Wasser befindet sich ein weiteres Naturschutzgebiet, das „Gottesauge“ (poln. Boże Oko) genannt wird. Hier schützt man auch den alten Baumbestand bestehend aus Buchen vermischt mit anderen Bäumen und unterschiedlichen Landschaftselementen. Der Name kommt von einem Bildstock, der – wie die Sage will – zum ersten Mal im 15. Jahrhundert an dieser Stelle aufgestellt wurde, an der die heilige Anna erschienen ist, als sie nach Sankt Annaberg wandern sollte, der damals noch St. Georgsberg hieß. Nach einer anderen Sage sollte dort ein Förster zwischen den Bäumen das Auge der Vorsehung gesehen haben. 2018 stürzte leider eine Buche auf den Bildstock und er wurde fast vollständig zerstört. Beide Naturschutzgebiete durchquert der Lehrpfad „Aus Sankt Annaberg nach Salesche“.

Das sind jedoch nicht alle Naturschutzgebiete auf dem Berg. Wir begeben uns Richtung des Naturschutzgebietes „Lesisko“ (Lesisko bedeutet in slawischer

Sprache einen dunklen Wald). Es gibt hier hundertjährige Buchen und malerische Hohlwege. Anschließend begeben wir uns zum Naturschutzgebiet „Biesiec“ (slawisch Bies: Dämon, Böse, Teufel), wo es außer dem Buchenwald noch weitere Wunder der Natur gibt. Die Erhebung Biesiec (350 m ü.d.M.) und

Wysocka Góra (385 m ü.d.M.) Der Name des Berges geht auf den Ortsnamen Wyssoka zurück. An beiden Orten gibt es Kalkaufschlüsse also Stellen, an denen Kalkfelsen aus der Erde zu Tage treten. Die Felsen sind bis 3 m hoch. Den Bewuchs bilden hier Bäume und eine Pflanzendecke unter anderem mit geschützten Pflanzen. Durch das Naturschutzgebiet führt der Lehrpfad „Von Sankt Annaberg nach Nieder Ellguth über Zyrowa“.

Einen ganz anderen Anblick bietet das Pflanzenschutzgebiet „Nieder Ellguth“ (poln. Ligota Dolna) auf, wo man zwar keinen unberührten alten Baumbestand, aber dafür zur Abwechslung eine Steppenlandschaft mit Xerophyten und

Sonnenpflanzen bewundern kann. Hier herrschen spezifische klimatische und geologische Bedingungen: intensive Besonnung, Kalkboden und geringe Feuchtigkeit.

Am südwestlichen Abhang von Sankt Annaberg wurde in einem stillgelegten Basalt- und Kalksteinbruch an der Stelle, wo ein Vulkan vor ca. 27 Mio. Jahren noch aktiv war, im Jahr 1971 der Geologische Naturpark "Sankt Annaberg" angelegt. Die Geologen und Naturforscher interessierten sich für diese Stelle schon am Anfang des 20. Jahrhunderts. Der Zweck ist die Erhaltung „der geologischen Erscheinungen und Schutz und Wiederherstellung bedrohter Felsenrasen und Xerophyten“. Man kann entlang des Lehrpfades „Geologisches Naturschutzgebiet“ spazieren. Entlang der Westgrenze des Steinbruches führt der Lehrpfad „Um Sankt Annaberg herum“. Bei der Wanderung durch die Naturschutzgebiete im Annabergland soll die Bedeutung der Gegend während der schlesischen Aufstände nicht unerwähnt bleiben. An diese Ereignisse erinnert das „Denkmal der Aufständischen Tat“ und im „Museum der Aufständischen Tat“ erfährt man mehr davon.

Stand

Stan na

August 2020 / Sierpień 2020 r.

Koncepcja i koordynacja projektu

Konzeption und Koordination

des Projekts

Stefan Mehrens

Teksty

Texte

Beata Pomykalska

Mapy

Karten

Paweł Pomykalski

Zdjęcia

Bilder

Hans Scherhaufer/ifa,

Mateusz Koszyk,

Paweł Pomykalski,

Antoni Dzumla,

Przemysław Supernak,

Sebastian Romankiewicz,

Stefan Mehrens, Anke Mehrens,

Anna Wyrwich,

Wikimedia Commons, Flickr

Informacje historyczne

Historische Informationen

Śląska Biblioteka Cyfrowa

Licencja na wykorzystanie map

Kartenrechte

Autorzy OpenStreetMap

Open Database License

<http://www.openstreetmap.org/copyright>

Tłumaczenie tekstów

Übersetzung der Texte

Waldemar Gielzok

Korekta językowa

Sprachliche Korrektur

Stefan Mehrens, Alicjan Mainusch,

Magdalena Komisarz,

Anna Suchan

Doradztwo merytoryczne

Inhaltliche Beratung

Mirosław Syniawa

Układ graficzny

Layout und grafische

Bearbeitung

Krzysztof Mroczkowski

Druk

Druck

Drukpol Tarnowskie Góry

Organizator

Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej

Organisator

Haus der Deutsch-Polnischen

Zusammenarbeit

Partner

Institut für Auslandsbeziehungen

Nakład

Auflage

500

ISBN

978-83-61458-91-3

Institut für
Auslandsbeziehungen

Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej
Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit

www.haus.pl